

Kinderen centraal

Advies over het pedagogisch
klimaat in de sport

Kinderen centraal

Advies over het pedagogisch
klimaat in de sport

Voorwoord

Ik zie enorm veel kinderen met plezier sporten en bewegen in Nederland. Tegelijkertijd zie ik veel kinderen rond de puberteit afhaken en lees ik in de media regelmatig over misstanden in de (jeugd)sport. Dit gaat mij aan het hart, want met plezier sporten en bewegen is enorm belangrijk voor kinderen. En wie dat plezier van jongs af aan meekrijgt, heeft daar ook op latere leeftijd veel profijt van.

Kinderen verdienen daarom een sportomgeving waarin plezier en veiligheid belangrijke basisvoorwaarden zijn. Hierin zijn nog stappen te zetten; de basis van de jeugdsport moet op orde komen. Onderdeel daarvan is een goed pedagogisch klimaat. De NLsportraad pleit er daarom in dit advies voor een goed pedagogisch klimaat te realiseren in 2030, voor ieder kind in elke sport en bij elke sportaanbieder in Nederland. Wanneer zij hun sport beoefenen hebben kinderen namelijk recht op een goed pedagogisch klimaat – net zo goed als in de kinderopvang, het onderwijs of in andere vrijetijdssectoren.

2030 is ambitieus, maar ik heb de afgelopen jaren veel goede ontwikkelingen gezien: de sportwereld wil vooruit. En we willen als NLsportraad niet dat er nog een generatie opgroeit met grote verschillen in de pedagogische basis. Als we met zijn allen onze schouders eronder zetten, kunnen de kinderen die nu geboren worden over een aantal jaar *allemaal* sporten in een goed pedagogisch klimaat.

Wetenschappelijk onderzoek laat al jaren zien dat positieve ervaringen in de jeugdsport bijdragen aan het in beweging krijgen en houden van de Nederlandse bevolking. Daarmee draagt een goede pedagogische basis bij aan de ambitie van de NLsportraad dat in 2030 75 procent van de Nederlandse bevolking voldoende beweegt. De NLsportraad hoopt dan ook dat de minister de aanbevelingen uit het advies benut om een stevige basis voor de (jeugd)sport in Nederland te leggen, en daarmee bij te dragen aan een vitale en veerkrachtige samenleving.

Ten slotte wil ik alle betrokkenen bij dit advies bedanken. Werkbezoeken en bijeenkomsten met experts, stakeholders, kinderen en hun ouders hebben geleid tot verrijking, discussie en nieuwe invalshoeken. De NLsportraad wil deze gesprekspartners bedanken voor hun inbreng. Het is voor dit advies zeer waardevol dat zij hun kennis en ervaringen met ons hebben gedeeld. Daarnaast gaat mijn dank uit naar de leden van de adviescommissie: Annelies Knoppers, Berna Güroğlu, Michiel Westenberg en Ron Scholte. Hun bredere kijk op pedagogiek, psychologie en ontwikkeling is van grote meerwaarde geweest. Ook bedank ik mijn mederaadsleden, voorzitter van deze commissie Farid Gamei en Meryem Kilic-Karaaslan. Zonder hun expertise en inzet was het advies niet tot stand gekomen.

Michael van Praag, voorzitter NLsportraad

Inhoudsopgave

Samenvatting	8
1 Inleiding	12
1.1 Aanleiding voor het advies	13
1.2 Aanpak adviestraject	14
1.3 Leeswijzer	15
2 Een goed pedagogisch klimaat als basis voor sport	16
2.1 Urgentie voor de sportbranche	17
2.2 Groot verschil in gebruik van de term pedagogisch klimaat	19
2.3 Het pedagogisch klimaat in de algemene leer en volgens de NLsportraad	20
2.4 Ontwikkeling van kinderen en invloed van de omgeving	21
2.5 Eigenheid van de sport	25
3 Stand van zaken	26
3.1 Sporten in verschillende contexten	27
3.2 Rijksoverheid: beleid en uitwerking sportakkoord	28
3.3 Gemeenten: beleid en wijksporaanbod	31
3.4 Sportverenigingen, bonden en NOC*NSF	34
3.5 Ondernemende sportaanbieders	37
3.6 Sportopleidingen	39
4 Conclusies	44
5 Visie	48
6 Aanbevelingen	50
6.1 Een nieuwe prioriteit voor de jeugdsport	53
6.2 Opleiding en professionalisering	55
6.3 Minimale eisen voor de sportbegeleiding van kinderen	59
Bijlagen	62
Bijlage A: Intersectorale vergelijking	63
Bijlage B: Overzicht gesprekspartners	75
Bijlage C: Literatuur	81

Samenvatting

Veel kinderen en jongeren in Nederland doen aan sport. Bijna zeven op de tien kinderen sporten wekelijks en de meesten van hen zijn lid van een sportvereniging of sporten bij een andere aanbieder. De NLsportraad vindt dat kinderen wanneer zij hun sport beoefenen – net als in de kinderopvang, het onderwijs of andere vrijetijdssectoren – recht hebben op een goed pedagogisch klimaat. Kinderen brengen namelijk veel van hun tijd door met hun sport. Die sport kan veel positieve invloed hebben op hun leefstijl wanneer ze volwassen zijn.

Urgentie

Een goed pedagogisch klimaat is de basis voor een kwalitatief goede sportbranche. Deze basis op orde krijgen is nu belangrijker dan ooit. Kijk maar naar de pandemie van bewegingsarmoede, met alle gevolgen voor de lichamelijke en mentale volksgezondheid van dien. Om te zorgen dat meer mensen (meer) gaan bewegen, is het van belang dat zij sport van jongs af aan positief beleven. De omgeving blijkt hierbij van groot belang te zijn. Een omgeving waarin positieve ervaringen centraal staan en waarin de trainer of begeleider positief coacht en beschikt over goede communicatievaardigheden, draagt bij aan het plezier in sporten en bewegen. Slechte ervaringen met teamgenoten of een trainer kunnen echter ook het omgekeerde veroorzaken: kinderen hebben dan minder plezier en stoppen met hun sport. Ook de vele meldingen van grensoverschrijdend gedrag in de sport zijn een signaal dat we aan de slag moeten met een goed pedagogisch klimaat. Grensoverschrijdend gedrag kan ontstaan zodra er te weinig oog is voor de behoeften van kinderen, met als risico dat er machtsongelijkheid ontstaat tussen volwassene en kind, of tussen kinderen onderling. Het creëren van een stabiele, veilige basis met een goed pedagogisch klimaat, zorgt voor aansluiting bij de behoeften van kinderen en vermindert het risico dat er vanuit machtsongelijkheid wordt afgeleden richting grensoverschrijdend gedrag.¹

Constateringen en knelpunten

Sportprestatie staat centraal in plaats van kinderen

De NLsportraad ziet dat er in de sportbranche nog voornamelijk vanuit de sportprestatie, competitie en ranglijsten geredeneerd wordt en te weinig vanuit kinderen. Wanneer kinderen op hun eigen niveau hun kwaliteiten en competenties kunnen vergroten, kunnen presteren en een positieve sportbeleving hand in hand gaan. De NLsportraad mist over de hele breedte voldoende aandacht voor wensen en behoeften van kinderen.

Gebrek aan eenduidige definitie pedagogisch sportklimaat

De NLsportraad constateert dat de sportbranche niet beschikt over een eenduidige definitie van het begrip pedagogisch sportklimaat. Daardoor verschilt de aandacht voor en de uitwerking van een goed pedagogisch sportklimaat binnen de branche. Dit gebrek aan eenduidige definitie maakt het ook onmogelijk om te meten hoe het pedagogisch klimaat er in de sport voorstaat en of het verbetert.

---

¹ Het voorliggende advies is geen advies over het voorkomen en tegengaan van grensoverschrijdend of ongewenst gedrag. Zoals aangegeven in het *Werkprogramma 2023* beziet de NLsportraad, in navolging van voorliggend advies, op welke wijze een advies aan de sportbranche en overheid over ongewenst gedrag kan bijdragen aan een positieve sportcultuur.

Goed pedagogisch sportklimaat is vrijblijvend in de sportbranche

De branche heeft geen minimale eisen voor een goed pedagogisch klimaat in de sport geformuleerd. Ook ontbreekt een centrale, onafhankelijke organisatie die eindverantwoordelijk is voor een goed pedagogisch klimaat en een organisatie die toeziet op naleving van een goed pedagogisch klimaat. De sport kan een goed pedagogisch klimaat daardoor momenteel niet structureel waarborgen: er is te veel vrijblijvendheid. Deze vrijblijvendheid constateerde de NLsportraad ook in het advies *De opstelling op het speelveld*.

Veel losse projecten en programma's waardoor kennis versnipperd is

Projecten om het pedagogisch klimaat in de sport te verbeteren zijn tijdelijk en bereiken maar een klein deel van de sportaanbieders. Ook is de aanpak versnipperd, moet financiering vaak uit andere bronnen komen dan uit sport, ontbreekt centraal eigenaarschap en is er weinig monitoring op de resultaten. Kortlopende subsidiëring leidt niet tot langlopend beleid en heeft tot gevolg dat er vaak losse projecten worden uitgevoerd. Daarna verdampen kennis en kunde weer; de impact is slechts kortdurend. Ook lopen de kwaliteit en deskundigheid van het sporttechnisch en bestuurlijk kader bij sportaanbieders sterk uiteen.

Gebrek aan investering leidt tot zwakke arbeidsmarkt en belemmert bevordering deskundigheid

Ten slotte hebben grote delen van de sportbranche een zwakke positie op de arbeidsmarkt. De verenigings-sport leunt in grote mate op vrijwilligers. Van hen wordt geen beroepsopleiding in de sport verwacht. Bij ondernemende sportaanbieders en in het buurtsportaanbod zijn naar verhouding vaker betaalde krachten aan het werk, met een beroepsopleiding in de sport. Maar ook hier constateert de NLsportraad dat de mogelijkheden voor opleidingen en ruimte voor zelfontwikkeling op het gebied van pedagogische vaardigheden beperkt zijn.

Visie

De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om te zorgen dat kinderen in de hele sportbranche begeleid worden vanuit de drie basisbehoeften voor hun ontwikkeling: autonomie, verbondenheid en competentie. Dat zal ertoe leiden dat de positieve sportbeleving overheerst. Kinderen kunnen dan namelijk op hun eigen niveau hun kwaliteiten en competenties vergroten en krijgen daarbij gelijke kansen. Prestaties zijn geen doel op zich, maar een gevolg van de ontwikkeling van ieder kind. Dit is geen vrijblijvende keuze: de NLsportraad vindt dat ieder kind recht heeft op pedagogisch verantwoorde begeleiding in de sport. Of begeleiders van jeugdsporters betaald worden of als vrijwilliger actief zijn, en of er wordt gesport in verenigingsverband, bij een commerciële sportaanbieder of in de openbare ruimte mag geen verschil maken in het pedagogische sportklimaat. Ook mogen de opvattingen over het belang van een pedagogisch sportklimaat niet afhangen van het niveau van sportbeoefening.

Aanbevelingen

Om een goed pedagogisch sportklimaat te bereiken moet de focus verschuiven van de sportprestatie centraal naar kinderen centraal. Deze verandering mag niet vrijblijvend zijn en moet zich voltrekken op alle niveaus van de sportbranche. De NLsportraad is ervan overtuigd dat het met de juiste maatregelen en middelen haalbaar is om uiterlijk in 2030 een goed pedagogisch sportklimaat neer te zetten. Maar deze verandering gaat niet vanzelf, daarvoor zijn commitment en structurele investeringen nodig. Het moet een gezamenlijke inspanning zijn van iedereen – ouders, kinderen, sportaanbieders, wethouders, beleidsmedewerkers, bondsbestuurders en branchevertegenwoordigers – onder regie van de minister voor Sport.

Een nieuwe definitie

Om te zorgen dat alle betrokkenen in de sportbranche hetzelfde doel voor ogen hebben als het gaat over een goed pedagogisch sportklimaat adviseert de NLsportraad aan de minister voor Sport om per 2023 de volgende definitie vast te stellen voor de gehele sportbranche: ***Een goed pedagogisch klimaat is een sportomgeving waar autonomie, verbondenheid en competentie centraal staan, zodat kinderen zich in en door sport optimaal kunnen ontwikkelen en hun sport positief beleven.***

Opleiding en professionalisering

Daarnaast adviseert de NLsportraad de minister voor Sport om de pedagogische kennis en kunde in de gehele sportbranche te vergroten en de arbeidsmarkt te professionaliseren. Om dit te bewerkstelligen, adviseert de NLsportraad de minister om te eisen dat training in pedagogische vaardigheden een vast onderdeel uitmaakt van opleidingen voor alle begeleiders van jeugdsporters. Regelmatige bijscholing en reflectie vindt de raad noodzakelijk om het pedagogisch bewustzijn te garanderen. Voor de bekostiging van de ontwikkeling en uitvoering van opleidingen en bijscholingen adviseert de NLsportraad de minister voor Sport om samen met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs en de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid structureel geld vrij te maken. Daarnaast adviseert de raad de minister om afspraken te maken met sportaanbieders over het stimuleren van de dialoog tussen trainers onderling en het creëren van *communities of practice*. Dit zijn groepen trainers en andere vakgenoten die vraagstukken met elkaar delen zodat ze ervan kunnen leren. Om dit mogelijk te maken is het noodzakelijk dat gemeenten professionele begeleiding van vrijwilligers faciliteren. In het verlengde hiervan adviseert de NLsportraad de minister om een professionele arbeidsmarkt met goed baanperspectief te ontwikkelen voor de sport.

Minimale eisen sportbegeleiding

Ten slotte adviseert de NLsportraad om – voortbouwend op het advies *De opstelling op het speelveld* – minimale kwaliteits- en opleidingseisen in te voeren. De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om deze eisen vast te leggen in een wet, zodat iemand alleen training mag geven aan kinderen als hij of zij voldoet aan deze eisen. Ook adviseert de NLsportraad de minister om de verplichting voor de aanvraag van een VOG, inclusief periodieke vernieuwing, wettelijk vast te leggen. Om de sportbranche te ondersteunen bij deze nieuwe regels, en om te kunnen controleren op basis van de minimale wettelijke eisen, adviseert de NLsportraad de minister voor Sport om een duidelijke eigenaar van het onderwerp aan te wijzen. Die is dan eindverantwoordelijk voor verbetering van het pedagogisch klimaat in de sport.

De NLsportraad is zich ervan bewust dat bovengenoemde aanbevelingen een forse investering vragen van de minister, in tijd en in geld. Ook van onder anderen sportaanbieders, ouders en trainers vragen ze een investering van aandacht en tijd. Sportorganisaties worstelen momenteel met een tekort aan (gediplomeerde) trainers en vrijwilligers en een tekort aan middelen. Daardoor zijn ze vaak niet in staat om tot een goed pedagogisch sportklimaat te komen. Ook ziet de raad het spanningsveld tussen wat je van vrijwilligers kan en mag vragen en welke garanties je voor de begeleiding van kinderen geeft. Toch is de raad ervan overtuigd dat het toegevoegde waarde heeft om van iedereen dezelfde basis te vragen. De investeringen zijn het waard en de minister moet hier haar rol pakken. Die rol vindt de raad legitiem omdat de baten voor de maatschappij als geheel groot zijn. Alle betrokken partijen lijken de wens te delen een goed pedagogisch sportklimaat te creëren. Maar dan moet er wel een goed, meerjarig plan komen, inclusief de benodigde investeringen.

1

Inleiding

1.1 Aanleiding voor het advies

Veel kinderen en jongeren in Nederland doen aan sport. Bijna zeven op de tien kinderen sporten wekelijks en de meesten van hen zijn lid van een sportvereniging of sporten bij een andere aanbieder.² De NLsportraad vindt dat kinderen bij het beoefenen van hun sport – net als in de kinderopvang, het onderwijs of andere vrijetijdsectoren – recht hebben op een goed pedagogisch klimaat. Ouders mogen ook verwachten dat hun kinderen pedagogisch goed begeleid worden. Maar de NLsportraad signaleert dat een pedagogisch sportklimaat nog lang niet overal vanzelfsprekend is in de Nederlandse sport. Daarom brengt de raad, zoals beschreven in het *Werkprogramma 2021-2024: Sport in het systeem*, dit advies uit over het pedagogisch klimaat in de sport.³

Dat het belang van een pedagogisch sportklimaat ook bij de minister voor Langdurige Zorg en Sport (hierna: minister voor Sport) leeft, bleek eind 2022. De minister is tot de conclusie gekomen dat een pedagogisch verantwoorde begeleiding in de sport nu niet altijd gewaarborgd is.⁴ De minister geeft aan te willen onderzoeken hoe een basisnorm voor pedagogische kwaliteit er uit zou kunnen zien, voor wie die zou moeten gelden en hoe die geborgd kan worden. Alhoewel voorliggend advies niet gevraagd is door de minister, draagt de NLsportraad met het advies graag bij aan verdere beleidsontwikkeling op het gebied van een pedagogisch sportklimaat.

---

² 78% van de 4-11-jarigen is lid van een sportvereniging. Bij 12-19-jarigen is dit 55%. www.sportenbewegenincijfers.nl

³ Grensoverschrijdend gedrag in de sport maakt geen onderdeel uit van dit advies. De NLsportraad beraadt zich momenteel op een vervolgadvis over grensoverschrijdend gedrag in de sport.

⁴ Kamerbrief over sportstelsel en sportbeleid vanaf 2023 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

1.2 Aanpak adviestraject

In dit advies over een pedagogisch klimaat richt de raad zich op sportbeoefening waarbij een of meerdere volwassenen kinderen of jongeren begeleiden bij het sporten.⁵ De raad gebruikt 'sport' voor deelname aan topsport, breedtesport en bewegen; voor verenigingssport en sport bij commerciële aanbieders; voor sport in accommodaties en sport in de openbare ruimte. Met dit brede begrip van sport is er ruimte voor zowel het fysieke, competitieve deel van sport (inclusief topsport en wedstrijdsport) als voor andere vormen van sport en beweging.⁶ In dit advies richt de NLsportraad zich op sport in de vrije tijd, als vrijwillige activiteit.⁷ Het bewegingsonderwijs is geen onderwerp in dit advies. De NLsportraad is zich er uiteraard wel van bewust dat sport op school ook van invloed is op sportplezier bij kinderen en dus op een leven lang met plezier sporten en bewegen.

Met dit advies maakt de NLsportraad inzichtelijk wat de stand van zaken en de ontwikkelingen zijn op het gebied van het pedagogisch klimaat in de sport. Daarnaast signaleert de raad mogelijke knelpunten. De NLsportraad neemt in het advies mee hoe een pedagogisch klimaat in andere jeugdsectoren (zoals onderwijs, welzijn, kinderopvang en jeugdzorg) wordt gewaarborgd. Vervolgens doet de raad aanbevelingen om het pedagogisch klimaat in de sport te versterken en adviseert de raad over de rol van de rijksoverheid om dat te helpen realiseren. De aanbevelingen sluiten aan bij het advies *De opstelling op het speelveld* waar het gaat om de professionalisering van de sportbranche en de minimale eisen.⁸

Voor het adviestraject heeft de NLsportraad de huidige stand van zaken geanalyseerd van het pedagogische klimaat in de sport. Daarvoor heeft de raad (nationale en internationale) literatuur en beleidsstukken op het gebied van (sport)pedagogiek bestudeerd. Ook heeft de raad interviews gehouden en bijeenkomsten georganiseerd met beleidsmakers, opleiders, onderzoekers en ervaringsdeskundigen, zowel in de sport als daarbuiten.⁹ De NLsportraad sprak met een delegatie jongeren over wat zij belangrijk vinden in hun sportbeoefening. Deze bijeenkomst werd in samenwerking met de Nationale Jeugdraad georganiseerd.¹⁰ Daarnaast bracht de NLsportraad een werkbezoek aan het Centre for Sports & Education in Zwolle, waar jonge talenten sport en school combineren.¹¹ Een volledig overzicht van geraadpleegde personen staat in bijlage B.

---

⁵ De raad zal in het advies niet verder ingaan op relaties tussen kinderen onderling (de zogenoemde peer-relaties).

⁶ NLsportraad, 2021

⁷ Het gaat hierbij om sport bij zowel verenigingen, ondernemers als andere aanbieders.

⁸ NLsportraad, 2021

⁹ [Bijeenkomst adviestraject pedagogisch klimaat in de sport | Nieuwsbericht | Nederlandse Sportraad \(nederlandse-sportraad.nl\)](#) en [Een goed pedagogisch sportklimaat in de praktijk | Nieuwsbericht | Nederlandse Sportraad \(nederlandse-sportraad.nl\)](#)

¹⁰ [Jongeren vinden goede sfeer belangrijk voor plezier in sport | Nieuwsbericht | Nederlandse Sportraad \(nederlandse-sportraad.nl\)](#)

¹¹ [NLsportraad bezoekt het Centre for Sports & Education | Nieuwsbericht | Nederlandse Sportraad \(nederlandse-sportraad.nl\)](#)

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 zet de raad uiteen waarom een pedagogisch klimaat in de sport noodzakelijk is en wat eronder kan worden verstaan. De raad gaat daarbij in op de urgentie, begripsafbakening, maatschappelijke ontwikkelingen en de eigenheid van de sport. In hoofdstuk 3 beschrijft de raad de huidige stand van zaken van een pedagogisch sportklimaat in het overheidsbeleid en in diverse onderdelen van de sportbranche. Ook kijkt de raad hoe trainers, coaches en mensen met andere functies in de sport geschoold en gekwalificeerd worden voor hun (vrijwillige) begeleiding van kinderen. Hierbij verwijst de raad in voorbeelden naar andere sectoren. In hoofdstuk 4 formuleert de raad de conclusies van de analyse, gevolgd door de visie op het gewenste pedagogisch sportklimaat in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 doet de raad aanbevelingen op basis van deze visie.

In bijlage A staat een sectorvergelijking uitgewerkt. Een volledig overzicht van geraadpleegde personen staat in bijlage B. Door het hele advies heen staan kaders: stukken ter verdieping (in oranje kader), goede voorbeelden ter inspiratie (met een lampje) en suggesties (met een pijltje).

2

Een goed
pedagogisch klimaat
als basis voor sport

In dit hoofdstuk zet de raad uiteen waarom een pedagogisch klimaat in de sport noodzakelijk is en verantwoordt de raad het gebruik van het begrip pedagogisch sportklimaat voor de rest van het advies. De raad gaat daarbij in op de urgentie, begripsafbakening, maatschappelijke ontwikkelingen en de eigenheid van de sport.

2.1 Urgentie voor de sportbranche

2.1.1 Plezier in bewegen op jonge leeftijd zorgt voor een leven lang sporten

Twee kinderen de teams laten kiezen voor een oefenpotje, waardoor altijd dezelfde kinderen als laatste gekozen worden, of een coach die altijd het beste team willen opstellen voor een competitie van 8-jarigen. Dit is in de sport geen uitzondering. Er zit geen kwade bedoeling achter,¹² maar voor de kinderen die altijd als laatste worden gekozen en kinderen die steeds op de bank eindigen is het keer op keer een vervelende ervaring. Dit doet afbreuk aan een positieve sportbeleving van kinderen en leidt op lange termijn tot afhaken.¹³

En hoewel een groot deel van de kinderen wekelijks sport, betekent dit niet dat ze voldoen aan de beweegrichtlijn. De Nederlandse samenleving bevindt zich namelijk midden in een pandemie van bewegingsarmoede.¹⁴ Slechts 62 procent van de 4- tot 11-jarigen en 36 procent van de 12- tot 17-jarigen beweegt voldoende volgens de beweegrichtlijnen van de Gezondheidsraad.¹⁵ Per generatie nemen de motorische vaardigheden af en neemt het overgewicht toe, met een lagere kwaliteit van leven, een grotere kans op welvaartsziekten en hogere zorgkosten tot gevolg.¹⁶ Ook heeft te weinig bewegen een negatieve invloed op de mentale en sociale gezondheid.¹⁷

Om te zorgen dat meer mensen (meer) gaan bewegen, is het van belang dat zij sport van jongs af aan positief beleven. Plezier in sport en bewegen op jonge leeftijd is namelijk één van de belangrijkste succesfactoren om een leven lang te blijven bewegen en sporten.¹⁸ Nederlanders noemen plezier ook als een van de belangrijkste redenen om te (blijven) sporten.¹⁹ Hierbij geldt: hoe jonger kinderen plezier ervaren, hoe leuker ze het vinden en hoe langer ze blijven bewegen. De omgeving blijkt hierbij van groot belang. Een omgeving waarin positieve ervaringen centraal staan en waarin de trainer of begeleider positief coacht en beschikt over goede communicatievaardigheden, draagt bij aan het plezier in sporten en bewegen.²⁰ Presteren, waarbij kinderen op hun eigen niveau hun kwaliteiten en competenties vergroten, kan binnen een goed

---

¹² Ook binnen het bewegingsonderwijs is dit vaak het geval: Van Doodewaard, 2022

¹³ Van Groeninge, 2015

¹⁴ Pratt et al., 2019

¹⁵ CBS, juni 2018.

¹⁶ Kohl et al., 2012; Wen et al., 2012

¹⁷ NLsportraad, 2022

¹⁸ Van Yperen et al., 2021

¹⁹ Stuij & Wisse, 2011; Stuij et al., 2011

²⁰ NLsportraad, 2018. Ook andere literatuur laat dit zien: negatieve ervaringen met sporten in competitieverband werd zowel op groepsniveau (Anderson, 2013) als op individueel niveau (Choi et al., 2014) al geassocieerd met drop-out. Molinero et al. (2009) vonden enkele significante, interpersoonlijke factoren. Een slechte relatie met de coach, een tekort aan teamspirit en het hebben van andere prioriteiten werden in deze studie als factoren gezien die over verschillende teamsporten heen significante invloed bleken te hebben op uitval bij adolescenten. Een studie uit China (Hassan et al., 2017) bevestigde dit recentelijk. De onderzoekers stelden dat negatieve ervaringen met zowel de coach als met het sportteam ook belangrijke variabelen zijn voor uitval van jongeren in regulier sportaanbod.

pedagogisch klimaat hand in hand gaan met een positieve sportbeleving. Als kinderen hun vaardigheden kunnen ontwikkelen op een niveau dat aansluit bij hun capaciteiten, ervaren ze meer plezier en vinden ze het leuker om mee te blijven doen. Daarmee neemt de kans toe dat ze blijven sporten en bewegen.²¹ Een goed pedagogisch sportklimaat kan daarom bijdragen aan een positieve sportbeleving en een leven lang – met plezier – sporten en bewegen. Slechte ervaringen met teamgenoten of een trainer kunnen echter ook het omgekeerde veroorzaken: kinderen hebben dan minder plezier en stoppen met hun sport.²²

2.1.2 Grensoverschrijdend gedrag voorkomen

Als er te weinig oog is voor de behoeften en ontwikkeling van kinderen, kan dat niet alleen tot verlies van plezier leiden. Er kan ook ruimte ontstaan voor grensoverschrijdend gedrag. De laatste jaren zijn veel gevallen van grensoverschrijdend gedrag in de sport aan het licht gekomen. Zo blijkt uit het prevalentieonderzoek van NOC*NSF (2020) dat meer dan 20 procent van de Nederlanders in de leeftijd van 18 tot en met 50 jaar in de jeugd jaren tijdens het sporten ernstig emotioneel grensoverschrijdend gedrag heeft meegemaakt (zoals gepest en vernederd worden). Ruim 13 procent heeft te maken gehad met lichamelijk grensoverschrijdend gedrag (zoals slaan, duwen, gedwongen sporten bij blessure) en ongeveer 7 procent met seksueel grensoverschrijdend gedrag (zoals seksueel getinte opmerkingen, ongewenste seksuele aanrakingen en verkrachting).²³

Grensoverschrijdend gedrag komt voort uit (een systeem van) machtsongelijkheid en een gebrek aan waarborgen van de behoeften van kinderen en jongeren.²⁴ Naast het aanpakken en bestraffen van grensoverschrijdend gedrag is preventie daarom zeer belangrijk.²⁵ Hier ziet de NLsportraad een duidelijk verband met de versterking van het pedagogisch sportklimaat. Een stabiele, veilige basis in een goed pedagogisch klimaat sluit namelijk aan bij de behoeften van kinderen. In zo'n klimaat neemt het risico af dat er vanuit machtsongelijkheid wordt afgegleden richting grensoverschrijdend gedrag. Het voorliggende advies is geen advies om grensoverschrijdend of ongewenst gedrag te voorkomen en tegen te gaan. Zoals de NLsportraad heeft gezegd in het *Werkprogramma 2023* beziet de raad, in navolging van voorliggend advies, op welke wijze een advies aan de sportbranche en overheid over ongewenst gedrag kan bijdragen aan een positieve sportcultuur.²⁶

---

²¹ Janssen, 2022

²² Anderson, 2013; Choi et al., 2014; Molinero et al., 2009; Hassan et al., 2017

²³ <https://nocnsf.nl/nieuws/2020/11/nocnsf-publiceert-prevalentieonderzoek-grensoverschrijdend-gedrag-in-de-nederlandse-sport>

²⁴ Kerr et al., 2020; Kerr et al., 2019; Smits et al., 2022; Smits et al., 2020

²⁵ Olfers en van Wijk, 2021.

²⁶ NLsportraad, 2022a

2.2 Groot verschil in gebruik van de term pedagogisch klimaat

De urgentie is duidelijk, maar wat is een goed pedagogisch sportklimaat precies? Op basis van gesprekken en deskresearch valt het de NLsportraad op dat de uitleg van het begrip pedagogisch klimaat afhangt van iemands achtergrond en kijk op de wereld. Er is daarom altijd discussie over wat het beste pedagogisch sportklimaat is. Wat de Nederlandse sportwereld precies verstaat onder pedagogisch sportklimaat is om die reden niet eenduidig gedefinieerd. Anders dan op het terrein van bijvoorbeeld onderwijs en kinderopvang heeft de overheid zich nog niet beziggehouden met de terminologie van een pedagogisch klimaat in de sport. Verschillende organisaties houden verschillende definities aan, al naar gelang het doel dat zij nastreven en de doelgroep die ze aanspreken. Zo houdt Rotterdam Sportsupport een hele brede definitie aan, waarin onder meer wordt gesproken over ontwikkeling, ergens bij horen en zorgzaamheid.²⁷ De Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU) daarentegen houdt haar definitie kort en focust op plezier en ontwikkelingskansen.²⁸ Ook internationaal worden er verschillende definities aangehouden voor de term pedagogisch klimaat in de sport.²⁹ Dit lijkt afhankelijk van persoonlijke voorkeur en lokale tradities, waarbij taalverschil ook een rol speelt.³⁰

Iets anders wat opvalt, is dat het begrip pedagogisch sportklimaat regelmatig aangeduid wordt met termen als 'ontwikkelingsklimaat' en 'lerende sportomgeving'. Daarnaast bestaan er ook termen die nauw verwant zijn aan pedagogisch sportklimaat, maar niet precies hetzelfde betekenen, zoals didactisch sportklimaat, veilig sportklimaat en positieve sportcultuur. Waar pedagogiek gaat om de ontwikkeling van kinderen en hun leerervaringen (buiten het sporttechnische vlak om), gaat didactiek over de techniek van het overbrengen van kennis en vaardigheden aan kinderen. Bij een veilig sportklimaat gaat het erom dat de sportomgeving zodanig is ingericht dat de mentale en fysieke gezondheid van sportende kinderen gewaarborgd is. En bij een positieve sportcultuur kunnen kinderen overal met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos sporten.³¹ Deze termen hebben een eigen betekenis, maar worden regelmatig in één adem genoemd met de term pedagogisch sportklimaat. In de praktijk zijn deze begrippen ook niet altijd makkelijk te scheiden.

---

²⁷ 'Een pedagogisch veilig sportklimaat is een omgeving waarin kinderen zich kunnen ontwikkelen en de mogelijkheid hebben ergens bij te horen. Waar ze zich beschermd weten, fysiek en psychisch. Dit sportklimaat biedt een omgeving waarin zorgzaam wordt omgegaan met elkaar en waar heldere, passende regels en duidelijke grenzen gelden. Het is gericht op een positieve manier van benaderen, op ontwikkeling en niet per se op prestatie.' [Sociale ontwikkeling in aantrekkelijk pedagogisch klimaat - Rotterdam Sportsupport](#)

²⁸ 'Een plek waar kinderen met plezier kunnen sporten en alle kansen krijgen zich zo optimaal mogelijk te kunnen ontwikkelen.' [Pedagogisch sportklimaat - Dutch Gymnastics](#)

²⁹ O.a. *education, didactics, teaching, sport for development* en *youth development through sport*.

³⁰ Schipper-van Veldhoven et al. 2021; Tinning 2008.

³¹ VWS, NOC*NSF, VSG, 2019

2.3 Het pedagogisch klimaat in de algemene leer en volgens de NLsportraad

2.3.1 Basisbehoeften voor ontwikkeling

De algemene leer van de pedagogiek heeft een duidelijk vertrekpunt: kinderen staan centraal.

De pedagogische leer gaat uit van drie basisbehoeften voor de ontwikkeling van kinderen:³²

1. Autonomie; dit betreft psychologische vrijheid, geen druk ervaren en zelf mogen en kunnen beslissen.

Als de autonomie van kinderen wordt gerespecteerd mogen ze zelf keuzes maken en beslissen, waarbij ze ook verantwoordelijkheid dragen voor deze beslissingen. Als kinderen het gevoel hebben dat zij zelf hun gedrag kunnen bepalen zullen zij veel gemotiveerder zijn om taken uit te voeren.

2. Verbondenheid; dit gaat over het opbouwen van positieve relaties, zich geliefd voelen en voor anderen zorgen. *Kinderen ervaren dat ze mee mogen doen, erbij horen en dat ze door anderen worden geaccepteerd. Hierdoor ontstaat sociale verbondenheid.*

3. Competentie; oftewel doeltreffend met de omgeving (leren) omgaan.

Kinderen realiseren zich dat ze dingen kunnen en weten en worden hiervoor gewaardeerd. Hierdoor hebben ze het gevoel dat ze capabel zijn om taken uit te voeren en kunnen ze plezier halen uit het verbeteren van (sportieve) vaardigheden en prestaties.

Als aan deze basisbehoeften is voldaan dan ontstaat er een pedagogisch klimaat waarin kinderen zich veilig voelen, op hun plek voelen, gemotiveerd zijn, zich willen inzetten en zin hebben in leren.

Ruimte voor fysieke zelfbeschikking

Aandacht voor autonomie, verbondenheid en competentie bestaat niet alleen uit sociale of cognitieve aspecten. Ook in de fysieke inrichting van de sportaccommodatie of -ruimte is het belangrijk deze aspecten in het oog te houden. Zo moet er praktische ruimte zijn voor zelfbeschikking, zoals bijvoorbeeld douches waar kinderen zelfstandig en in hun eentje kunnen douchen als zij dit willen.

2.3.2 Definitie NLsportraad voor pedagogisch klimaat

De algemene leer van de pedagogiek in acht nemende, verstaat de NLsportraad onder een goed pedagogisch sportklimaat *een sportomgeving waar autonomie, verbondenheid en competentie centraal staan, zodat kinderen zich in en door sport optimaal kunnen ontwikkelen en hun sport positief beleven.*

Voor de sport betekent dit niet dat er geen competitie meer kan zijn. Presteren, waarbij kinderen op hun eigen niveau hun kwaliteiten en competenties vergroten, kan binnen een goed pedagogisch klimaat hand in hand gaan met een positieve sportbeleving.

³² Deci & Ryan, 2000; Barrio et al. 2021.

2.4 Ontwikkeling van kinderen en invloed van de omgeving

2.4.1 Jeugd

Ontwikkelingsfasen van kinderen

De NLsportraad richt zich in dit advies op de ontwikkeling van kinderen en jongeren tot 18 jaar.³³

Kinderen ontwikkelen zich via een vergelijkbaar patroon. De pedagogische omgeving moet goed afgestemd zijn op de verschillende leeftijden. De ontwikkeling is volgordelijk; wat in de eerste jaren is geleerd, heeft invloed op het verloop van de verdere ontwikkeling. Niet ieder kind ontwikkelt zich op hetzelfde moment en met dezelfde snelheid, maar globaal zijn vier leeftijdperiodes te onderscheiden:^{34 35}

- **0-2 jaar** – Het belangrijkste is een veilige hechting aan een of meer volwassenen. Vanaf 1 jaar begint een dreumes zich steeds meer zelf voort te bewegen en de omgeving te verkennen. Zowel hechting als het opbouwen van autonomie vormen de basis voor vertrouwen in anderen en in de eigen competentie. Op het gebied van motorische vaardigheden maken kinderen een enorme ontwikkeling door, van omrollen, het hoofd gedurende langere tijd opheffen en zitten naar kruipen, staan en uiteindelijk lopen.³⁶
- **2-4 jaar** – Het kind begint met imiteren en 'doen alsof'-spel. Ook begint de taalontwikkeling. Kinderen kunnen met leeftijdsgenootjes gaan spelen en krijgen begrip voor regels van opvoeders. Op het gebied van motorische vaardigheden leren kinderen los lopen en ontwikkelen ze vaardigheden als rennen, springen, klimmen en klauteren, leren ze 'hindernissen' als een drempel of trap nemen en voorwerpen hanteren.³⁷
- **4-12 jaar** – Het kind wordt steeds autonomer en kan steeds meer zelf. Op school leert het kind zich te richten op schoolse taken en leert het zijn positie ten opzichte van de leraar en leeftijdsgenootjes in te nemen. Geaccepteerd worden door de groep is een belangrijke ontwikkeling. Verder denken kinderen vanaf een jaar of 9 steeds meer na over waarom bepaalde regels gelden, en deze ook in twijfel trekken. Daarnaast zijn kinderen steeds meer bezig met 'eerlijkheid', gedreven door de vergelijking met anderen. Ook kan vanaf deze leeftijd buitensluiting en pesten een rol gaan spelen.³⁸ Kinderen ontwikkelen complexe motorische vaardigheden waarvoor speciale oefening nodig is zoals schrijven, veters strikken, hinkelen, fietsen en een instrument spelen.³⁹

³³ De raad is zich bewust van de discussie of de leeftijdsgrens van 18 jaar voor jeugdbeleid niet opgerekt moet worden. De raad wil in dit advies echter niet op deze discussie vooruitlopen.

³⁴ Onderwijsraad, 2008; Meij, 2011.

³⁵ Jolles 2021

³⁶ Gerber et al., 2010.

³⁷ Gerber et al., 2010.

³⁸ Cat. 7-10 jaar [Sociaal-emotionele ontwikkeling per leeftijdscategorie | Gezonde Kinderopvang](#)

³⁹ [Nederlands Centrum Jeugdgezondheid | Normale motorische ontwikkeling en leeftijd \(jgzrichtlijnen.nl\)](#)

-
- **12-18 jaar** – Het kind wordt emotioneel zelfstandiger. Het neemt een nieuwe, eigen positie in ten opzichte van het eigen lichaam, leeftijdgenoten en de ouders. Dat leidt tot een nieuw waardensysteem en een nieuw gevoel van persoonlijke identiteit. Leeftijdgenoten spelen een heel belangrijke rol voor jongeren in deze fase. In deze levensfase worden jongeren heel gevoelig voor motivationele, emotionele aspecten van interacties. Het is voor begeleidende volwassenen cruciaal zich bewust te zijn van de rol die leeftijdgenoten kunnen spelen in keuzes en gedrag van jongeren.⁴⁰

Om een goed pedagogisch sportklimaat te creëren, moeten trainers, coaches en andere begeleiders in de sport kennis hebben van deze verschillen en overeenkomsten in ontwikkeling van kinderen. Ook moeten zij hun begeleiding kunnen aanpassen aan de behoeften van kinderen in de verschillende leeftijdscategorieën.

De rol van leeftijdgenoten

Vanaf een jaar of 9 gaan kinderen zich steeds meer vergelijken met hun leeftijdgenoten. Hoe anderen hen zien wordt steeds belangrijker voor het welbevinden van jongeren en heeft duidelijk invloed op hun motivatie om te sporten.⁴¹ Eerdergenoemde voorbeelden, zoals kinderen zelf hun teams laten kiezen, staan in direct verband met de status van kinderen in de groep. Ook opmerkingen van bijvoorbeeld een trainer tegen kinderen – positief of negatief – heeft invloed op hoe zij in de groep worden gezien en daarmee ook op het gevoel van verbondenheid met de groep. Het gevoel van verbondenheid met de leeftijdgenoten heeft weer een significante invloed op de uitval bij sport in de adolescentie.⁴²

Diversiteit in kinderen

Naast de verschillen tussen kinderen op basis van de ontwikkelingsfasen gerelateerd aan leeftijd, zijn er enorm veel andere verschillen tussen kinderen. Dit advies besteedt niet speciaal aandacht aan bijzondere en daarmee mogelijk ook kwetsbare groepen. Als het gaat om de basisvoorwaarden voor een goed pedagogisch klimaat zijn er namelijk geen verschillen op grond van achtergrond of niveau van sport. Op welk niveau een kind ook sporttraining krijgt, aansluiten bij de behoeften van het kind staat centraal. Uiteraard kunnen de behoeften van kinderen verschillen. Ieder kind is uniek en in een goed pedagogisch sportklimaat wordt met alle kinderen rekening gehouden.

---

⁴⁰ Ullrich-French & Smith, 2006; Ullrich-French & Smith, 2009; Keegan et al., 2010

⁴¹ Murcia et al., 2008

⁴² Back et al., 2022.

Kinderen in talentontwikkelingstrajecten en minderjarige topsporters

Hoe intensiever een kind sport, hoe belangrijker sport wordt als opvoedingsmilieu. Rapporten over de misstanden bij topsportprogramma's laten dit ook zien.⁴³ Bij recreatief sporten is een kind één tot een aantal uur in de week op de sportaccommodatie, waarna het naar huis gaat. Kinderen in talentontwikkelingstrajecten en minderjarige topsporters spenderen zoveel tijd aan de sport en op de sportlocatie, dat alle andere aspecten in het leven naar de achtergrond verdwijnen.⁴⁴ Bij TeamNL-centra wonen kinderen zelfs vaak intern of zelfstandig in de buurt van de trainingsfaciliteit.⁴⁵ Ook worden zij vaak op jonge leeftijd blootgesteld aan allerlei externe factoren die veel druk met zich meebrengen: wel of niet opgesteld worden, media-aandacht, (het behouden van) sponsorcontracten, coaches, veel trainingsuren, een strak wedstrijdschema, onderwijsverplichtingen en verschillende volwassenen die tijd, moeite en geld in de sportieve ontwikkeling van het kind hebben geïnvesteerd. Dit maakt kinderen kwetsbaar en maakt dat sociale veiligheid en een goed pedagogisch klimaat nog eens extra belangrijk zijn.⁴⁶

2.4.2 Een kind ontwikkelt zich in relatie met de omgeving

De gewenste autonomie, verbondenheid en competentie kunnen kinderen niet alleen ontwikkelen. Opvoeden gebeurt in de interactie tussen alle betrokkenen: andere kinderen, opvoeders en de omgeving. Het is namelijk niet alleen de opvoeder (afhankelijk van de situatie de ouder, leraar of bijvoorbeeld trainer) die invloed op het kind uitoefent. Andersom heeft de reactie van een kind ook gevolgen voor het handelen van de opvoeder.⁴⁷ De omgeving is dus belangrijk voor de wijze waarop een kind zich ontwikkelt en maakt daarmee onderdeel uit van het pedagogisch klimaat. Denk bijvoorbeeld aan het effect dat ouders langs de kant van het sportveld hebben op hun kinderen en daarmee op het (pedagogisch) klimaat dat een trainer probeert te creëren. Daarnaast zijn in de sport scheidsrechters en jury's een belangrijke omgevingsfactor die invloed uitoefenen op het pedagogisch klimaat. Waar bij jongere kinderen vooral ouders belangrijk zijn, neemt in de adolescentie de invloed van leeftijdsgenoten toe, evenals die van sociale media.^{48 49}

⁴³ Olfers en van Wijk, 2021

⁴⁴ Elling et al., 2014

⁴⁵ Elling en Dopheide, 2021

⁴⁶ Elling et al., 2014

⁴⁷ Onderwijsraad, 2008; Endedijk et al. 2022.

⁴⁸ Onderwijsraad, 2008

⁴⁹ NOS 2022; RTLnieuws 2022

Rol van de ouders en verzorgers

Ouders en verzorgers spelen een belangrijke rol in het sportieve leven van hun kinderen. Zonder hun financiële en organisatorische steun zullen veel minder kinderen deelnemen aan sport. Ouders en verzorgers kunnen hun kinderen op verschillende manieren beïnvloeden, bijvoorbeeld als rolmodel. De manier waarop een ouder of verzorger betrokken is bij de sport van een kind, is van invloed op het plezier, de betrokkenheid en de prestaties van het kind.⁵⁰ Gedrag van ouders langs de lijn heeft bijvoorbeeld veel invloed op het sportplezier van kinderen.⁵¹ Kinderen willen graag dat ouders komen kijken bij een training of wedstrijd, als zij positief aanmoedigen en geen aanwijzingen geven.⁵² Dit laatste is de rol van de trainer, volgens kinderen.⁵³ Uit onderzoek blijkt dat ouders zich vaak niet bewust zijn van hun gedrag en daarmee de positieve sportervaring van hun kind zelfs in de weg kunnen staan.⁵⁴ Ouders en verzorgers zijn daarom een belangrijke partij om te betrekken bij het creëren van een goed pedagogisch klimaat in de sport.

Rol van sociale media

Jongeren spenderen steeds meer tijd op sociale media.⁵⁵ Dit heeft grote invloed op hun denken en handelen, positief en negatief. Zo kunnen socialenewebsites jongeren stimuleren lid te blijven van een sportvereniging of zich in te zetten als vrijwilliger.⁵⁶ *Fitfluencers* vormen daarentegen een risico. Deze zeer afgetrainde influencers proberen jongeren enthousiast te maken om een extreem afgetraind lijf te creëren. De helft van de jongeren die op sociale media zitten kijkt regelmatig naar dit soort filmpjes. Risico's van deze *fitspiration* zijn dat jongeren een eetstoornis en een negatief lichaamsbeeld ontwikkelen.⁵⁷

⁵⁰ www.sportparent.eu

⁵¹ Schipper-van Veldhoven, 2014

⁵² Dit blijkt onder andere uit de bijeenkomst die de NLsportraad in november 2021 organiseerde met jongeren.

⁵³ Schipper-van Veldhoven en Boks, 2014

⁵⁴ Omli & La Voi, 2012.

⁵⁵ Netwerk Mediawijsheid, 2021

⁵⁶ Kuijsters-Timmers et al., 2020

⁵⁷ Hilkens et al., 2021; NOS 2022

2.5 Eigenheid van de sport

Een pedagogisch klimaat creëren is in diverse sectoren een vraagstuk. In grotendeels geprofessionaliseerde sectoren als onderwijs, kinderopvang of jeugdwerk (zie bijlage A) is al veel beleid ontwikkeld. Zij hebben scholing opgezet en hebben (overheids)interventies ingezet om een pedagogisch klimaat te realiseren. Uiteraard kan de sport hier veel van leren, maar niet alles is toepasbaar. Sport kent namelijk ook specifieke kenmerken die een pedagogisch klimaat beïnvloeden. De raad benoemt deze als *de eigenheid van sport*.

Allereerst kent sport een intrinsieke vorm van competitie. Dat gaat verder dan competitie in wedstrijdverband, vaak speelt ook interne concurrentie een rol. Het gaat bijvoorbeeld om de druk om eigen competenties en prestaties te verbeteren, om wie wel of niet geselecteerd wordt voor wedstrijdteams of om de beslissing van het bestuur bij welk team de beste trainers ingezet worden. Presteren en selectie zitten ingebakken in veel traditionele sportvormen. Dat geldt niet alleen in de topsport, maar ook in de breedtesport. Dit kan leiden tot de (soms) delicate balans tussen presteren en plezier, winnen en verliezen, en spel of strijd. Een goed pedagogisch klimaat in de sport is juist dan essentieel, maar komt tegelijkertijd sneller onder druk te staan.⁵⁸ Dat gebeurt bijvoorbeeld wanneer spanning ontstaat tussen trainers die een pedagogisch sportklimaat willen creëren, gericht op participatie en gelijkwaardigheid, terwijl ouders of bestuurders zich richten op prestatie.⁵⁹

Ten tweede is sport een belangrijk onderdeel van de *civil society* in Nederland. Daarin wijkt sport in sterke mate af van geprofessionaliseerde jeugdsectoren. Met name de georganiseerde sport, met de vele sportverenigingen, houdt zichzelf draaiende met veel eigen initiatief en weinig bemoeienis van buitenaf. Verenigingen leunen veelal op vrijwilligers zonder professionele achtergrond in de sport.⁶⁰ Een regelmatig terugkerende vraag is of dit wenselijk is en hoeveel eisen je kan en mag stellen aan deze vrijwilligers.⁶¹ Een groeiend deel van de jeugdsport is overigens ook te vinden bij ondernemende sportaanbieders en in het buurtsportwerk. Ook daar vormen professionalisering en arbeidsmarkt een vraagstuk.⁶² In het buurtsportwerk werken buurtsportcoaches, jeugdwerk en gemeenten al veel meer samen (zie ook hoofdstuk 3).

Ten slotte is er in de sport veel aandacht voor het lichaam, en zijn de (niet-)prestaties van het lichaam heel zichtbaar. Dat kan ertoe leiden dat kinderen die geen atletisch uiterlijk hebben en onhandiger zijn, sneller worden buitengesloten bij sportactiviteiten. Wat ook kan gebeuren is dat kinderen die niet blij zijn met hun lichaam niet meedoen met sport of sneller stoppen met sporten.^{63 64}

---

⁵⁸ Meeuwssen, 2020

⁵⁹ Huijberts et al. 2022a, Barrio et al., 2021.

⁶⁰ Lucassen et al., 2018: In 54 procent van de verenigingen wordt voor 100 procent met vrijwilligers gewerkt. 32 procent van de verenigingen heeft betaalde medewerkers. Ook de cultuursector en scouting vertonen veel van deze kenmerken, zie hiervoor hoofdstuk 7.1.

⁶¹ Dit is een terugkerend punt van discussie in verschillende interviews en stakeholderbijeenkomsten.

⁶² Bakker en Wesseling, 2023

⁶³ Van Amsterdam et al., 2012

⁶⁴ Wiltshire et al., 2017

3

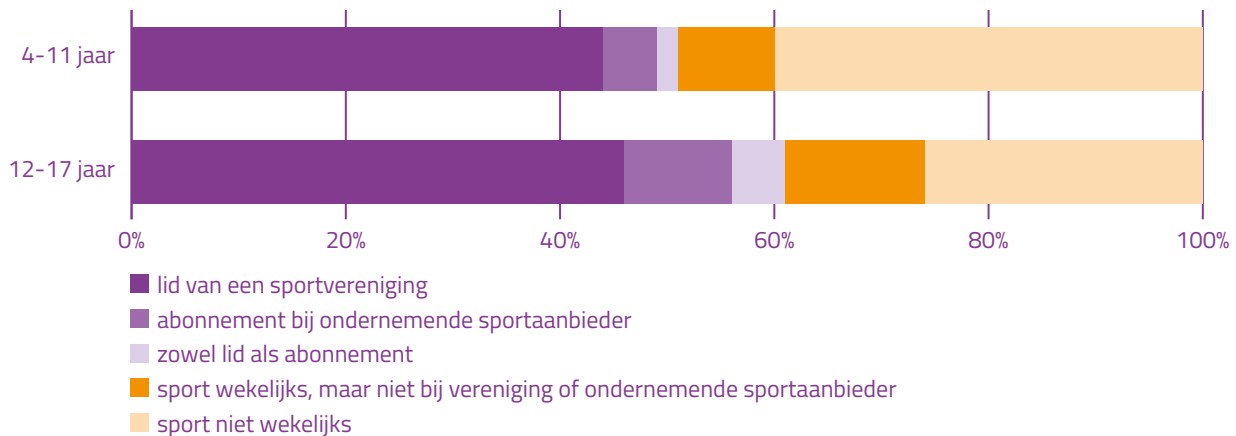
Stand van zaken

In het vorige hoofdstuk heeft de NLsportraad beschreven welke kaders toepasbaar zijn op dit advies. In hoofdstuk 3 beschrijft de raad hoe een pedagogisch sportklimaat aan de orde komt in het overheidsbeleid en in diverse onderdelen van de sportbranche. Ook kijkt de raad hoe trainers, coaches en personen met andere functies in de sport geschoold en gekwalificeerd worden voor hun (vrijwillige) begeleiding van kinderen. Hierbij verwijst de raad in voorbeelden naar andere sectoren.

3.1 Sporten in verschillende contexten

In Nederland doen veel kinderen en jongeren iedere week aan sport. Een groot deel is lid van een sportvereniging of heeft een abonnement bij ondernemende sportaanbieders (zoals zwemscholen, maneges of fitnesscentra) (zie figuur 1). In totaal gaat het om bijna 1,5 miljoen kinderen en jongeren. Daarnaast zijn er bijna 300.000 kinderen en jongeren die iedere week sporten zonder lidmaatschap of abonnement. Mogelijk worden zij wel begeleid door buurtsportcoaches of buurtwerkers in het wijksportaanbod, georganiseerd op pleintjes en andere gelegenheden in de openbare ruimte.⁶⁵ De helft van alle genoemde kinderen doet ook mee aan een competitie of wedstrijd sport. Daarmee vormt de sport- en beweegbranche een belangrijke omgeving waarin kinderen zich ontwikkelen.

Figuur 1. Sportdeelname door kinderen en jongeren naar lidmaatschapsvorm in 2021 (in percentages kinderen en jongeren).

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor 2021 van het CBS in samenwerking met het RIVM (via <https://www.sportenbewegeningcijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks>) en Statline (<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/7461bev/table?ts=1666099845499>)

Het pedagogisch sportklimaat verdient aandacht in iedere context waar kinderen en jongeren sporten onder begeleiding. Deze aandacht moet niet alleen van de sportaanbieders komen, maar ook van de rijksoverheid en de gemeenten.⁶⁶ In deze analyse beschrijft de NLsportraad de stand van zaken van het pedagogisch sportklimaat in deze verschillende contexten. De raad baseert zich daarbij op de huidige stand van de wetenschap. Hierbij merken we op dat er geen groot kwantitatief onderzoek beschikbaar is over het pedagogisch klimaat in de sport in Nederland. Er zijn voornamelijk kleinere, kwalitatieve studies gedaan.

⁶⁵ CBS, 2021

⁶⁶ KPMG, 2019

3.2 Rijksoverheid: beleid en uitwerking sportakkoord

3.2.1 Beleidsontwikkelingen vanaf 1992

Waarden en normen in de sport zijn al vele jaren onderwerp van aandacht in het sportbeleid van de rijksoverheid. Zo was er tussen 1992 en 1997 het project 'Fair play scoort altijd'.⁶⁷ Recentere voorbeelden zijn de projecten Veilig Sportklimaat,⁶⁸ programma's voor ouders op de club,⁶⁹ en pestprogramma's.⁷⁰ Het feit dat dergelijke programma's al ruim 25 jaar op de beleidsagenda van het Rijk staan, laat zien dat het ingewikkeld is op dit terrein duurzame verandering te bereiken. Het onderwerp blijft dus actueel. De focus en de naam van het onderwerp veranderen weliswaar regelmatig, dezelfde doelstellingen blijven steeds terugkomen.⁷¹

Aandacht voor pedagogisch klimaat in internationale verdragen

Het recht op een goed pedagogisch sportklimaat staat niet expliciet in een internationaal verdrag genoemd. Wel zijn er indirect veel aanknopingspunten te vinden in het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties. De regels die hierin staan – waaraan de (rijks)overheid zich moet houden en waarvoor zij zich moet inspannen – hebben namelijk betrekking op alle aspecten van het leven van kinderen. Dus ook op sporten en bewegen. De belangrijkste artikelen uit dit verdrag die (indirect) betrekking hebben op een goed pedagogisch sportklimaat zijn:

- Artikel 3: Het belang van het kind. In alle beslissingen die genomen worden over kinderen, moet het belang van het kind een eerste overweging vormen.
- Artikel 6: Leven en ontwikkeling. Ieder kind heeft het recht om te leven en om zich te ontwikkelen.
- Artikel 12: Mening van het kind. Kinderen hebben het recht om hun mening te geven over beslissingen die hen aangaan. Daarom moet het mogelijk zijn voor kinderen en jongeren om inspraak en invloed te hebben. Hun mening moet serieus worden genomen.
- Artikel 31 en het daarbij horende *general comment* 17 gaat expliciet over het recht op onder andere spel en recreatie. Hiervoor zijn bepaalde omgevingsfactoren noodzakelijk. Het VN-kinderrechtencomité spreekt hierbij onder andere van een veilige omgeving.⁷²

⁶⁷ Bronkhorst et al., 2018

⁶⁸ Romijn en Van Kalmthout, 2018

⁶⁹ <https://sportplezier.nl/>

⁷⁰ Romijn en Van Kalmthout, 2018

⁷¹ 2005: *Tijd voor sport* (2005) – Kenniscentrum Sport en Bewegen, 2008: *De kracht van sport* (2008) – Kenniscentrum Sport en Bewegen, 2011: *Uitwerking actieplan "naar een veiliger sportklimaat"* (2011) – Kenniscentrum Sport en Bewegen, 2016: Nationaal Sportakkoord, 2022: Nationaal Sportakkoord II.

⁷² General Comment nr. 17 (2013) over het recht van het kind op rust, ontspanning, spel, recreatieve activiteiten, cultureel leven en kunst (art. 31)

Sinds 2016 krijgt het onderwerp pedagogisch sportklimaat aandacht in het deelakkoord *Positieve sportcultuur* van het Nationale Sportakkoord.⁷³ Hoewel een pedagogisch sportklimaat niet letterlijk als doel staat beschreven, is de ambitie dat overal met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos gesport kan worden. Een doel is bijvoorbeeld dat trainers, leraren en instructeurs het welzijn van kinderen boven prestatie stellen. Daarnaast is een ambitie dat gemeenten in overleg met verenigingen een ondergrens stellen voor een positieve sportcultuur en deze, waar nodig, handhaven. Daarmee streeft het deelakkoord (deels) dezelfde doelen na als onder een pedagogisch sportklimaat gevat kunnen worden.

Uit de monitoring van het deelakkoord blijkt echter dat er nog geen duidelijke focus is bij landelijke en lokale partijen op het thema pedagogisch sportklimaat: in slechts 47% van de lokale sportakkoorden is het onderdeel *Positieve sportcultuur* uitgewerkt. Vaker maakt het onderdeel uit van andere deelakkoorden, zoals *Vitale aanbieders* (voor de professionalisering van verenigingen, bijvoorbeeld met behulp van clubkadercoaching) of *Vaardig in bewegen* (waarbij naast aandacht voor de motorische ontwikkeling van kinderen ook wordt ingezet is op pedagogisch-didactische vaardigheden van hun begeleiders).⁷⁴

Het is de vraag of het pedagogisch klimaat niet heeft geleden onder deze vermenging van aandacht. Onderzoekers betwijfelen of betere pedagogische competenties bij vrijwilligers voldoende helpen om misstanden te voorkomen.⁷⁵ Zij stellen dat ook specifieke kennis en preventieve, signalerende en corrigerende maatregelen nodig zijn om een ondergrens van een positieve sportcultuur te bewaken. Ook is moeilijk vast te stellen in hoeverre de extra beleidsaandacht daadwerkelijk heeft doorgewerkt op de sportvloer. In het totale pakket van scholingen die buurtsportcoaches en sportbonden verzorgen voor trainers en coaches, is pedagogische en didactische expertise relatief vaak het onderwerp.⁷⁶ Tegelijkertijd geeft in 2020 slechts 16 procent van de sportverenigingen aan überhaupt ondersteuning te hebben gehad, en kreeg maar 3 procent van de verenigingen ondersteuning bij het thema positieve sportcultuur.⁷⁷ Uit interviews leidt de NLSportraad af dat dit beperkte bereik voor een deel te maken heeft met de manier waarop verenigingen ondersteuning kunnen aanvragen. De aanvraag lijkt een hoge drempel te zijn voor clubs.

3.2.2 Recente beleidsontwikkelingen

In een brief aan de Tweede Kamer op 21 november 2022 schrijft de minister voor Sport:⁷⁸

“De kwaliteit van sportbegeleiding voor kwetsbare groepen zoals kinderen en jongeren is onvoldoende gewaarborgd. Voor hen is het lastiger om zich uit te spreken. Daarnaast is pedagogisch en didactisch verantwoorde begeleiding iets wat nu niet altijd gewaarborgd is. De verschillende partijen die geraadpleegd zijn in de verdiepingsslag hebben uitgesproken dat een basishouding ten aanzien van pedagogische en didactische kwaliteit nodig is. Dit maakt de aansluiting op andere sectoren die met kinderen en jongeren werken makkelijker en verhoogt de betrouwbaarheid van de sportbranche richting bijvoorbeeld ouders. Ik ga samen met de sportbranche onderzoeken hoe die basishouding op het gebied van pedagogische en didactische kwaliteit eruit zou kunnen zien, voor wie die zou moeten gelden en hoe die geborgd kan worden. Daarbij neem ik juridische, financiële en praktische consequenties mee. Voor het Commissiedebat Sport in 2023 informeer ik u hierover.”

⁷³ VWS, NOC*NSF en VSG, 2019

⁷⁴ Reitsma et al., 2021

⁷⁵ Reitsma et al., 2021

⁷⁶ Reitsma et al., 2021

⁷⁷ Reitsma et al., 2021

⁷⁸ VWS, 2022

In december 2022 is het Nationale Sportakkoord II ondertekend. Hierin staat het pedagogisch sportklimaat expliciet benoemd. Partijen bij het Sportakkoord II geven aan dat de kwaliteit in de sportbranche omhoog moet. Dit willen zij bereiken door een norm voor pedagogische en didactische kwaliteit te ontwikkelen en zoveel mogelijk sportaanbieders te stimuleren aan die norm te voldoen.⁷⁹ Of de afspraken in het Nationaal Sportakkoord II effect hebben, zal in de toekomst uit een monitor moeten blijken.

Samenvattend kunnen we constateren dat het beleid veel goede intenties bevat, maar dat moeilijk vast te stellen is of die leiden tot daadwerkelijke veranderingen bij clubs en trainers. Ook heeft alle extra beleidsaandacht nooit geleid tot structurele financiering, afdwingbare (kwaliteits)eisen of beleid voor langere termijn.

Noors model

In Noorwegen ligt de focus op het ontwikkelen van de breedtesport. Voor kinderen tot 13 jaar zijn er geen ranglijsten. Het gaat om spelen en niet om winnen. Dit is een regel sinds 2007 en die regel is in 2015 zelfs omgedoopt tot een 'kinderrecht'. Ook kent de Noorse sport tot 18 jaar geen selectie op basis van talent. Teams worden tot die leeftijd samengesteld uit een mix van jeugdsporters. Vanaf 12 jaar worden er wel teams op verschillende niveaus samengesteld, maar nog steeds zonder focus op talent. Talentidentificatie gebeurt pas vanaf 18 jaar. Er is wel een mogelijkheid voor 15-jarigen om een driejarige topsportscholing te volgen, maar hierbij wordt alleen op wil en bereidheid geselecteerd en niet op talent.⁸⁰ Het idee hierachter is dat het talent vanzelf boven komt drijven als kinderen voor langere tijd sporten met vriendjes.⁸¹

---

⁷⁹ VWS, NOC*NSF, VSG & POS, 2022

⁸⁰ Volkskrant, 2019

⁸¹ Trouw, 2018

3.3 Gemeenten: beleid en wijkspportaanbod

Sportbeleid en bewaken van de kwaliteit van sport is geen wettelijke taak voor gemeenten. Daardoor zijn er grote verschillen tussen gemeenten als het gaat om de aandacht voor een pedagogisch sportklimaat.⁸² Ook de manier waarop gemeenten ermee omgaan verschilt.

Een instrument dat gemeenten benutten om een goed pedagogisch sportklimaat te stimuleren is subsidie. Gemeenten stellen aanvullende eisen aan sportaanbieders die subsidie ontvangen (of op andere manieren steun ontvangen) van de gemeente. Zo oefenen ze invloed uit op het beleid van de sportaanbieders. Op ondernemende sportaanbieders hebben ze minder invloed, omdat daar een subsidierelatie vaak ontbreekt. Met andere beleidsmiddelen zouden gemeenten deze ondernemers wel kunnen bereiken, bijvoorbeeld bij verstrekking van vergunningen. Ook de lokale sportakkoorden zouden een middel kunnen zijn om ondernemende sportaanbieders te betrekken, zeker nu het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS) is aangesloten als partij bij Sportakkoord II.

Bij de gemeenten zelf speelt de discussie over aanvullende financiering voor het pedagogisch sportklimaat. Uit interviews blijkt dat gemeenten proberen het thema te verbinden aan het lokale jeugdbeleid (en daarmee sport als middel inzetten) om extra geld te krijgen. Maar de financiering van de samenwerking tussen deze twee terreinen is moeilijk voor lange tijd vast te leggen. Dat komt doordat er bij jeugdbeleid ook vele andere thema's spelen die vaker prioriteit (en daarmee financiering) krijgen.

Eisen voor een veilige sportomgeving in Amsterdam⁸³

Sinds 2022 moeten alle sportaanbieders in Amsterdam die met de gemeente samenwerken voldoen aan drie eisen voor veilig sporten. Het gaat voornamelijk om sportaanbieders waar kinderen met de Stadspas of met behulp van het Jeugdfonds Sport en Cultuur sporten. Trainers en begeleiders die met kinderen onder de 18 jaar of met kwetsbare groepen werken, moeten een gedragscode van sportkoepel NOC*NSF ondertekenen. Daarnaast moeten zij in het bezit zijn van een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG). Ten slotte moet elke sportaanbieder over een vertrouwenscontactpersoon beschikken.

Amsterdam legt hiermee een harde verplichting op en stopt de samenwerking als een sportaanbieder niet aan de eisen voldoet. Een gevolg van dat laatste kan zijn dat een sportvereniging of sportaanbieder geen subsidie meer ontvangt of niet langer gebruik kan maken van financieringsregelingen voor leden met een laag inkomen.

⁸² Er zijn gemeenten zoals Rotterdam en Amsterdam, die veel financiële en personele capaciteit inzetten voor het ontwikkelen van een goed pedagogisch sportklimaat. Zij begeleiden bijvoorbeeld verenigingen door de inzet van sportpedagogen.

⁸³ Sport en Strategie, 2021

3.3.1 Buurtsportcoaches

Gemeenten bieden zelf ook sport aan via buurtsportcoaches.⁸⁴ Deze coaches hebben vaak een dubbelrol bij gemeenten: ten eerste helpen zij sportverenigingen een goed sportaanbod neer te zetten. Als zogenoemde clubkadercoach kunnen zij onder andere helpen het pedagogisch klimaat op de verenigingen te versterken.⁸⁵ Ten tweede coördineren buurtsportcoaches ook het wijksportaanbod, of voeren dit zelf uit. Voorbeelden zijn activiteiten op Cruyff-*courts* en Krajicek-*playgrounds* of initiatieven als het Living Lab Haags Sportkwartier.⁸⁶

Om het concept van de buurtsportcoaches verder te professionaliseren, heeft de werkgroep Flankerend beleid buurtsportcoaches een nieuw carrièrepad ontwikkeld. Pedagogisch en didactisch handelen is daar vast onderdeel van. Buurtsportcoaches worden gevraagd om een voor de functie relevante opleiding, maar wat dit inhoudt wordt niet verder gespecificeerd.⁸⁷

De borging van het gewenste opleidingsniveau en de financiering van buurtsportcoaches is een vraagstuk.⁸⁸ De huidige landelijke subsidieregeling waarmee gemeenten buurtsportcoaches kunnen financieren is bijvoorbeeld te beperkt om sportpedagogen te kunnen financieren, hoort de raad in interviews. Momenteel wordt met de Human Capital Agenda voor de sport gewerkt aan waardering en werkgeverschap voor professionals in de sport.

Pedagoog op de club Rotterdam

In de gemeente Rotterdam krijgen verschillende verenigingen extra pedagogische ondersteuning van een professionele (sport)pedagoog, die in dienst is bij Rotterdam Sportsupport. De sportpedagoog is meerdere dagen per week aanwezig op de vereniging om bij te dragen aan het kansrijk, veilig en gezond laten opgroeien van jeugdleden van de vereniging. Hij of zij helpt trainers om opgroei- en opvoedproblematiek te herkennen en bespreekbaar te maken.

Een eerdere pilot bij de Rotterdamse voetbalvereniging H.O.V./D.J.S.C.R. toont aan dat de pedagogische werkzaamheden leiden tot minder weggestuurde kinderen, een verbetering van de sfeer op de club en een verdrievoudiging van het aantal jeugdteams.⁸⁹

Voetbalclub Spartaan '20 ziet dat zijn jeugdtrainers door de trainingen van de sportpedagoog gemakkelijker het gesprek aangaan. De neutrale blik van de sportpedagoog zorgt ervoor dat onaangepast gedrag veel sneller wordt herkend. En door de structuur van het programma kunnen alle jeugdspelers op de juiste manier worden geholpen.⁹⁰

⁸⁴ [De buurtsportcoach regeling – Allesoversport.nl](#)

⁸⁵ [Clubkadercoaching - NOCNFSF](#)

⁸⁶ [Cruyff Foundation \(cruyff-foundation.org\)](#), [Krajicek Academy | Samen start bij jou, Living Labs Haags Sportkwartier - De Haagse Hogeschool](#)

⁸⁷ [Carrièrepad - BuurtSportCoach \(sportindebuurt.nl\)](#)

⁸⁸ Lucassen et al., 2021

⁸⁹ Hermens en Gilsing, 2013

⁹⁰ [Spartaan'20 veilige thuishaven voor sportende jeugd - Rotterdam Sportsupport](#)

Vitesse Hattrick Arnhem

De gemeente Arnhem zet sport in als middel om kinderen sociale vaardigheden bij te brengen. In verschillende wijken met een lage sportdeelname loopt het project 'Vitesse Hattrick', waarbij kinderen elke week met een eigen voetbalteam trainen. Om de zoveel weken is er een toernooi tussen de verschillende teams.⁹¹

Elk jaar worden nieuwe teams gevormd van jongeren die dit het meeste nodig hebben. In het begin van het jaar ligt de focus op groepsvorming en het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Dit wordt gedaan door teamafspraken te maken bij de eerste training. De kinderen komen zelf met de afspraken en dienen zich hier het hele seizoen aan te houden. Deze afspraken kunnen uiteenlopen van op tijd komen tot gedragsregels.⁹²

---

⁹¹ [Vitesse - Vitesse Hattrick](#)

⁹² [Vitesse Hattrick seizoen 2020/2021 gestart - Supportersvereniging Vitesse](#)

3.4 Sportverenigingen, bonden en NOC*NSF

Ruim een miljoen kinderen en jongeren zijn actief in de verenigingssport. Het onderwerp pedagogisch sportklimaat krijgt op diverse manieren aandacht bij verenigingen, sportbonden en koepelorganisatie NOC*NSF. NOC*NSF voert via bewustwordingscampagnes en opleidingen beleid. Daarmee beoogt de koepel een goed pedagogisch klimaat in de sport te ontwikkelen.⁹³ In het Jeugdsportplan 2022-2032 pleit NOC*NSF bijvoorbeeld voor sportbeoefening waarbij kinderen centraal staan en plezier voorop.⁹⁴ Om in Nederland de sportiefste jeugd ter wereld te krijgen, wil de koepel onder andere zorgen dat alle kinderen een sociaal veilige sportplek hebben en dat alle begeleiders bijdragen aan een verantwoorde ontwikkeling.⁹⁵

Steeds meer sportbonden voeren zelf ook beleid op een pedagogisch klimaat. Zo heeft de KNGU voor trainer-coaches het pedagogisch ABC voor het verantwoord omgaan met kinderen in de gymnsport ontwikkeld.⁹⁶ Ook de voetbalbond (KNVB) heeft een visie ontwikkeld op pedagogisch handelen. De bond heeft de pedagogische uitgangspunten voor het begeleiden van jeugdspelers overzichtelijk bij elkaar gezet.^{97 98} De hockeybond (KNHB) heeft een visiedocument geschreven over de ontwikkeling van hockeyers.⁹⁹ Deze bond wil een omgeving creëren waarin de jeugd eigen keuzes leert maken, zich gewaardeerd en competent voelt in een veilige omgeving en zich verbonden voelt met haar vereniging en de hockeysport. Maar dit zijn niet de enige bonden. Veel sportbonden zijn op basis van het Nationaal Sportakkoord aan de slag gegaan met een positieve sportcultuur.¹⁰⁰ Thema's daarin zijn:

- aanpassing van de huidige spelregels voor meer sportplezier en een positieve benadering van niveaueverschil (zie kader rugby);¹⁰¹
- aanpassing van het aanbod voor de jeugd ten behoeve van het sportplezier, waarbij bonden inspelen op specifieke leeftijdsgroepen (zie kader voetbal);
- bewaking en behoud bij sportclubs van de ondergrens van een positieve sportcultuur, door in te zetten op meer vertrouwenscontactpersonen bij verenigingen en door van trainers en andere vrijwilligers een VOG (Verklaring Omtrent Gedrag) op te vragen;
- bevordering van een positieve sfeer op de vereniging, vooral gericht op sportbestuurders, scheidsrechters, juryleden en ouders (zie kader hockey);
- bevordering van pedagogisch en didactisch handelen van de trainer-coach. Dit uit zich vooral in aanpassingen in de opleidingsstructuur (zie paragraaf opleidingen).

⁹³ [Positieve sportcultuur - NOCNSF](#)

⁹⁴ NOC*NSF, 2022

⁹⁵ NOC*NSF, 2022

⁹⁶ KNGU (z.d.)

⁹⁷ KNVB (z.d.)

⁹⁸ Jolles, 2020.

⁹⁹ KNHB (z.d.)

¹⁰⁰ NOC*NSF, 2022a

¹⁰¹ Van Suijlekom et al., 2022

Rugby: bij 45 punten voorsprong wordt de wedstrijd beëindigd

Bij jeugdwedstrijden voor 12-16-jarigen in rugby wordt een wedstrijd beëindigd als een van beide partijen 45 punten voorstaat op de ander. Dit wordt dan de eindstand. Het restant van de wedstrijd wordt wel gespeeld, maar dan met gelijkwaardige, gemixte teams. Coaches wisselen sterke spelers bijvoorbeeld uit met het andere team zodat er balans komt. Het doel hierachter is om teams zich sneller te laten ontwikkelen en het spelplezier voor alle partijen te bevorderen.¹⁰²

Aanpassing spelregels voetbal voor 6-12-jarigen

De KNVB heeft het pupillenvoetbal voor kinderen tussen 6 en 12 jaar herzien: aanpassingen zijn doorgevoerd in de wedstrijdvorm, de grootte van het speelveld, de spelregels, de maat van de bal en de grootte van de teams. Zo sluiten ze beter aan bij de ontwikkeling van het kind. Doel is het spelplezier te vergroten.¹⁰³ Wedstrijden hebben geen scheidsrechter meer, maar een spelleider. Ook worden er geen ranglijsten meer bijgehouden voor deze leeftijden. Deze aanpassing leverde veel kritiek op in de voetbalwereld. Dat laat zien dat de wijze waarop kinderen in de sport begeleid moeten worden een heikel punt is.¹⁰⁴

Hockey: 'Welkom op het hockeyveld'

Veel verenigingen organiseren voor de start van het seizoen een ouderavond. De hockeybond heeft een toolkit ontwikkeld om verenigingen daarbij te ondersteunen. Het boekje *Welkom op het hockeyveld* beschrijft wat van ouders verwacht wordt om betrokken te zijn bij hockey, wat de spelregels zijn, omgangsregels, en hoe ouders zich in kunnen zetten als trainer of coach.¹⁰⁵

---

¹⁰² Rugby Nederland, 2022

¹⁰³ <https://www.knvb.nl/node/20643>

¹⁰⁴ RTL Nieuws, 2020

¹⁰⁵ KNHB, 2021

De grote uitdaging is het beleid en de door NOC*NSF en sportbonden ontwikkelde interventies te laten landen bij de sportverenigingen. De mate waarin verenigingsbestuurders het onderwerp belangrijk vinden en de organisatiekracht van de vereniging zijn daarvoor bepalende factoren.¹⁰⁶ Zo blijkt uit onderzoek van het Mulier Instituut in het voetbal en de gymnsport, dat het pedagogisch klimaat gemiddeld als voldoende wordt beoordeeld door ouders, trainer-coaches en jeugdsporters, maar dat zij tegelijkertijd uitdagingen zien. In het voetbal gaat het vooral om scholing in pedagogische basisprincipes van alle trainers.¹⁰⁷ Zo zien ouders verschil in niveau tussen clubs, maar ook binnen de club. Er zijn relatief veel niet-opgeleide trainers actief. In de gymnsport zien ouders en trainer-coaches veel ruimte voor verbetering in het beleid van de verenigingen.¹⁰⁸

3.4.1 Arbeidsmarkt en opleidingseisen

Kenmerkend aan de verenigingssport is de grote inzet van vrijwilligers. 84 procent van alle clubs werkt met vrijwilligers. In totaal gaat het om meer dan een half miljoen betrokkenen, die samen 2 miljoen uur actief zijn bij de sportclub. Een derde van de trainers en instructeurs is wekelijks meer dan tien uur actief bij hun club, en drie op de vijf besteden twee tot tien uur aan hun functie. Om de verhouding tussen betaalde en vrijwillige trainers in beeld te brengen: op iedere betaalde kracht zijn tien vrijwilligers actief.¹⁰⁹ Het loopbaanperspectief voor werknemers in de sport is matig tot slecht. Dit komt door matige arbeidsvoorwaarden, snippercontracten en gebrek aan ontwikkelperspectief en goede opleidingen.¹¹⁰

Aan de (pedagogische kwaliteit van de) opleiding van trainers worden geen algemene eisen gesteld. Het verschilt per bond en vaak zelfs per vereniging welke opleidingseisen zij stellen aan trainers, welke scholingsmogelijkheden ze bieden en of trainerslicenties actief bijgehouden worden.¹¹¹ Op basis van het Deelakkoord Positieve sportcultuur zijn wel meer bonden aandacht gaan besteden aan het pedagogisch-didactisch handelen van trainers, coaches en ook wedstrijdofficials.¹¹²

---

¹⁰⁶ Schipper-Van Veldhoven, 2016.

¹⁰⁷ Huiberts et al., 2022

¹⁰⁸ Huiberts et al., 2022a

¹⁰⁹ Lucassen et al., 2018 (p. 140)

¹¹⁰ Lucassen et al., 2021

¹¹¹ NOC*NSF, 2017. Zaken op het gebied van pedagogiek en reflectie zijn optioneel in te vullen per sport.

¹¹² NOC*NSF, 2022

3.5 Ondernemende sportaanbieders

Meer dan 200.000 kinderen sporten bij een ondernemende sportaanbieder. Zo zijn er voor de jeugd veel ondernemende sportaanbieders actief in bijvoorbeeld zwemmen, paardrijden, dansen en fitness.¹¹³ Vaak gaat het hier om recreatieve sportbeoefening of het halen van vaardigheidsdiploma's (zoals het zwemdiploma of het ruiterbewijs). Om kinderen te kunnen laten deelnemen aan een competitie of wedstrijden, sluiten de ondernemende aanbieders zich aan bij de sportbond in hun tak van sport (zoals judoscholen). Of ze zijn verbonden aan een vereniging die lid is van een sportbond (zoals voetbalscholen). De activiteiten zijn vaak gericht op specifieke leeftijdsgroepen: bij babyzwemmen en zwemles komen vaak de jongste sporters (tot 6 jaar), terwijl fitnesscentra juist vaak adolescente sporters aantrekken. Dit vraagt om verschillende pedagogische expertise bij de diverse aanbieders.

Waar voor de verenigingssport de afgelopen jaren veel onderzoek is gedaan naar het pedagogisch sportklimaat, is dit voor ondernemende sportaanbieders minder het geval. Mogelijk komt dit doordat de ondernemende sportaanbieders nog niet zo lang verenigd zijn in een brancheorganisatie (het Platform Ondernemende Sportaanbieders, hierna: POS). Wel is ook deze sector gebaat bij een sociaal veilig sportklimaat. Een eerste verkenning naar dat thema laat zien dat voor de ondernemende sport mogelijk andere (organisatorische) aspecten een rol spelen dan bij de verenigingssport.¹¹⁴

-
- Ondernemende sportaanbieders kennen meestal een werkgever-werknemerrelatie met hun medewerkers. Daardoor kunnen zij sneller actie ondernemen als er iets niet goed loopt (sancties, ontslag). Deze hiërarchische structuur kan echter ook averechts werken, als de leiding zich misdraagt maar niemand op durft te treden vanwege de machtsverhoudingen.
-
- Bij ondernemende sportaanbieders werken vaak jonge medewerkers, die wel een sportopleiding hebben gevolgd, maar nog weinig ervaring hebben. Het is de vraag in hoeverre reflectie op hun pedagogisch handelen dan (structureel) aandacht krijgt.
-
- Ondernemende sportaanbieders hechten veel belang aan een goede reputatie. Negatieve reclame kan al snel leiden tot schade aan de onderneming.
-
- Doordat er minder focus is op competitie en selectie, is minder snel sprake van een machtsrelatie tussen trainer en sporter.
-
- Markttwerking kan ertoe leiden dat (jonge) sporters geen begeleiding krijgen. Voor jongeren zijn goedkopere sportscholen vaak aantrekkelijk, maar daar is vaak minder aandacht voor een pedagogisch klimaat.

---

¹¹³ Deze aanbieders hebben vaak een winst oogmerk. Sinds 2021 hebben ze zich verenigd in het Platform Ondernemende Sportaanbieders.

¹¹⁴ Dit komt naar voren in verschillende interviews met ondernemende sportaanbieders en onderzoekers, en in een niet-openbare analyse die de NLsportraad mocht inzien.

Hoewel het POS als brancheorganisatie nog geen specifiek beleid heeft op het gebied van pedagogisch klimaat, zijn er verschillende vertegenwoordigers van sporten binnen het POS die dat wel hebben. Zo werkt de Nationale Raad van de Zwemveiligheid (NRZ) aan de kwaliteit van docenten, omdat zij vinden dat lesgevers bepalend zijn voor plezier en motivatie bij kinderen.¹¹⁵ Daarnaast heeft het POS in december 2022 het Sportakkoord II ondertekend als partner. Daarmee verbindt het zich ook aan het deelakkoord over een positieve sportcultuur waarin het pedagogisch sportklimaat expliciet wordt benoemd.

Plezier in bewegen bij Monkey Moves

Monkey Moves biedt door heel Nederland multisport gymlessen aan voor kinderen van 1,5 tot en met 9 jaar, passend bij de leeftijd. De organisatie is intrinsiek bezig met een goed pedagogisch klimaat en baseert haar pedagogisch beleid op twee theorieën: fysieke geletterdheid en growth mindset. Het leerklimaat dat ze daarmee willen creëren heeft als doel om te leiden tot onder andere positief coachen, winst en verlies als proces, ouderbetrokkenheid en aansluiting bij de belevingswereld van het kind.¹¹⁶

3.5.1 Arbeidsmarkt en opleidingseisen

Uit interviews begrijpt de NLsportraad dat bij ondernemende sportaanbieders over het algemeen sprake is van een arbeidsrelatie en niet van vrijwilligers. Hoewel uit de interviews blijkt dat bij ondernemende sportaanbieders meer trainers een sportopleiding hebben gevolgd dan in de verenigingssport, lijkt het erop dat deze trainers vaak jong en relatief onervaren zijn. Dit komt omdat de werktijden vaak ongunstig zijn, het loon minimaal is en er weinig vaste fulltime contracten zijn. Trainers hebben verschillende banen naast elkaar om het hoofd boven water te houden. Uit onderzoek van het Mulier Instituut blijkt dat ook in de ondernemende sport het loopbaanperspectief matig tot slecht is. Dit onderzoek gaat onder andere over de deelsectoren fitness, outdoor en recreatie. Het beperkte loopbaanperspectief hangt, net als in de verenigingssport, samen met slechte arbeidsvoorwaarden, snippercontracten en gebrek aan ontwikkelperspectief en goede opleidingen.¹¹⁷ Aan de (pedagogische kwaliteit van de) opleiding van trainers worden geen algemene eisen gesteld. Het is de vraag in hoeverre (reflectie op hun) pedagogisch handelen aandacht krijgt.

¹¹⁵ NRZ, 2020.

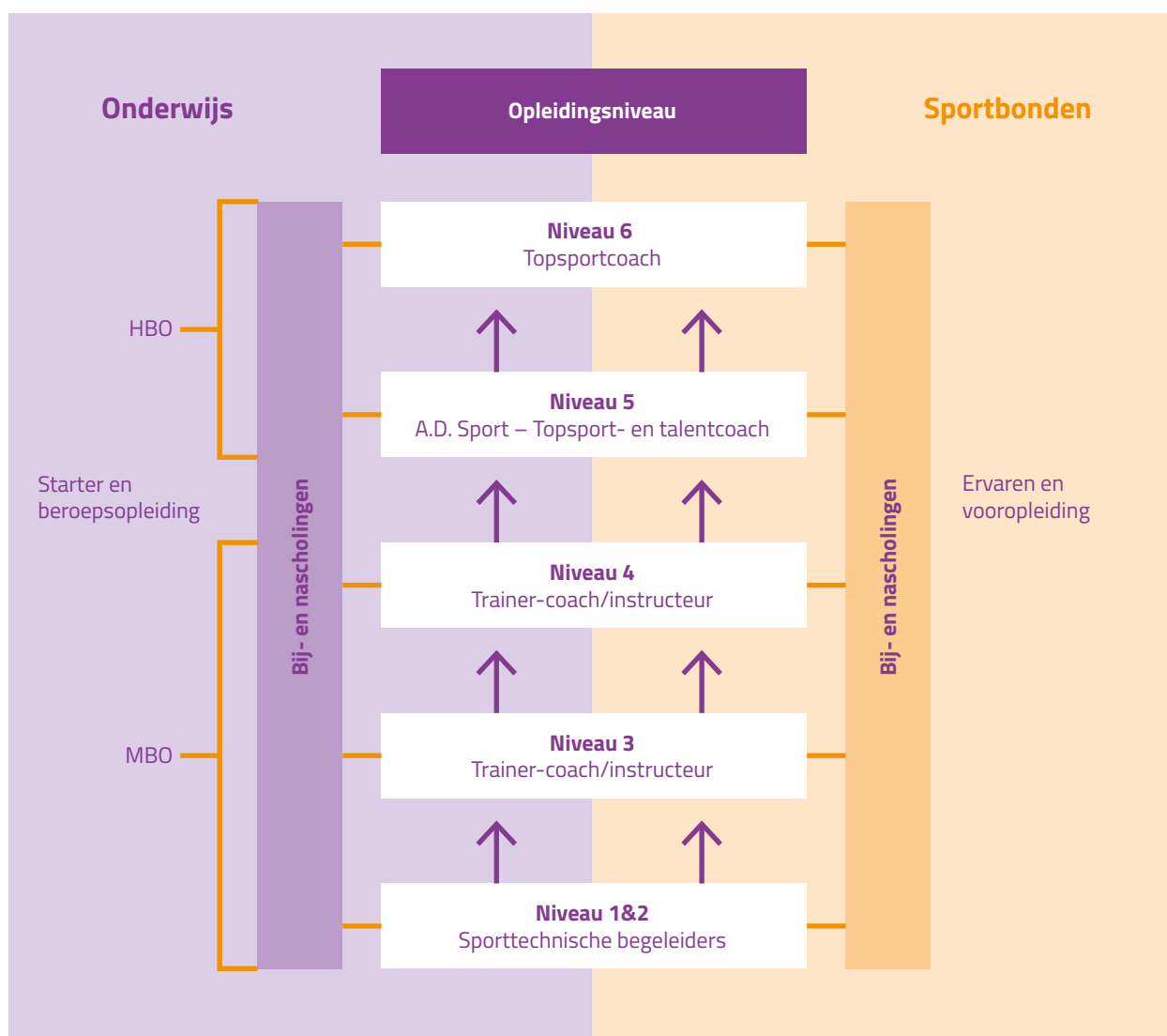
¹¹⁶ <https://monkeymoves.com/pedagogische-visie-en-pedagogisch-beleid/>

¹¹⁷ Lucassen et al., 2021

3.6 Sportopleidingen

Om een goed pedagogisch klimaat in de sport te creëren zijn opleidingen belangrijk. Uit onderzoek blijkt dat er duidelijk behoefte is aan opleidingen door middel waarvan trainers zich professioneel kunnen ontwikkelen. Zo kunnen trainers meer leren reflecteren op hun handelen en kunnen zij de pedagogische theorie goed in de praktijk brengen.¹¹⁸ Sportopleiding zijn te volgen in het mbo, het hbo en bij opleidingen van sportbonden en andere brancheorganisaties.

Figuur 2. Opleidingsniveau van opleidingen in de sport bij sportbonden en in het onderwijs.

Bron: NOC*NSF

¹¹⁸ Stodter et al., 2021

3.6.1 Beroepsopleidingen (mbo en hbo)

Het mbo Sport en Bewegen kent sportopleidingen op niveau 1, 2, 3 en 4. Op niveau 1 worden studenten opgeleid tot assistent dienstverlening in een sportomgeving. Met niveau 2 mag een afgestudeerde sport- en bewegingsactiviteiten begeleiden bij groepen en individuen op allerlei plaatsen als scholen, buurthuizen of sportverenigingen. Afgestudeerden op niveau 3 en 4 kennen een grotere zelfstandigheid als trainer en hebben meer coördinerende taken.¹¹⁹

Wat de inhoud is van deze opleidingen verschilt per onderwijsinstelling. Ook de aandacht die wordt besteed aan pedagogische kennis verschilt sterk, hoort de raad in interviews.

Opleiding Sport, onderwijs en bso bij Scalda Zeeland (CIOS Zuid-West)

Bij deze opleiding wordt in het vak sociale vaardigheden aandacht besteed aan het creëren van een goed pedagogisch klimaat. Bij het vak leren studenten te letten op zichzelf en op de ander en te reflecteren op de doelgroep. Het deelakkoord Positieve sportcultuur van het Nationaal Sportakkoord (2018) dient daarbij als basis. Daarnaast worden de vier inzichten van het trainerschap gebruikt (structureren, stimuleren, individueel aandacht geven en regie overdragen). Ook wordt het sportkompas ingevoerd. Er is (nog) geen standaard lesmethode voor de inzet van het sportkompas. Docenten geven daar een eigen invulling aan. De docenten op CIOS die het vak sociale vaardigheden geven zijn zelf geschoold als pedagoog of Master Special Educational Needs (SEN).

Ook op hbo-niveau zijn er verschillende opleidingen voor mensen die sportles of training willen geven. Dit zijn onder andere de opleidingen Sportkunde, Docent Lichamelijke Opvoeding en Sport- & Bewegingseducatie.¹²⁰ Tijdens de opleidingen Sportkunde of Sport- & Bewegingseducatie worden studenten opgeleid tot professional in het werkveld van sport en bewegen. Zij komen op allerlei plekken terecht: in toerisme en recreatie, als beleidsmedewerker bij een bond of overheid, als manager bij een sportorganisatie of bij (para) medische instituten. Ze leren voor verschillende doelgroepen passende sport- en beweegprogramma's ontwikkelen, organiseren en uitvoeren. Daarnaast leren ze hoe je deelnemers begeleidt en advies uitbrengt. Wat de inhoud is van deze opleidingen verschilt per onderwijsinstelling. Ook de aandacht die wordt besteed aan het verwerven van pedagogische kennis verschilt sterk.¹²¹

Human Capital Agenda Sport

Naar aanleiding van het overleg voortkomend uit de Human Capital Agenda Sport is het sportonderwijs momenteel bezig om meer samenhang aan te brengen in het gebruik van beroeps- en functieprofielen. Ook zoekt het aansluiting bij officiële kwalificatiekaders en werkt het samen aan betere aansluiting van de opleidingsprofielen mbo en hbo.

¹¹⁹ Ik wil iets met sport, welke studiekeuzes zijn er? | SportNetwerk

¹²⁰ Ik wil iets met sport, welke studiekeuzes zijn er? | SportNetwerk

¹²¹ HBO Sportkunde (hbo.start.nl) en Opleidingen - Sport en Bewegingseducatie - HBO-opleidingen

Op de ALO, de opleiding tot docent bewegingsonderwijs, is pedagogiek een onderdeel van de opleiding. ALO Nederland heeft een landelijk opleidingsprofiel opgesteld voor de eerstegraadsleraar lichamelijke opvoeding. Dit sluit aan bij het beroepsprofiel leraar lichamelijke opvoeding (2017) en de wettelijke bekwaamheidseisen. Naast vakinhoudelijke en vakdidactische gaat het ook om pedagogische bekwaamheidseisen. De docent wordt vanuit dat oogpunt geacht om op een prettige, stimulerende, veilige en lerende manier met kinderen en jongeren om te gaan.¹²² Bovendien moet de leraar oog hebben voor diversiteit, beperkingen en gedragsproblemen.¹²³

Deze vaardigheden worden aangeleerd in modules pedagogiek. Het onderdeel pedagogiek komt ook terug in stageplannen die studenten voor hun opleiding ALO schrijven. Toch blijkt uit onderzoek dat reflectie op eigen functioneren nog onvoldoende is, zowel in de opleidingen als in stages en eventuele banen.¹²⁴ Uit interviews wordt verder duidelijk dat de daadwerkelijke aandacht voor pedagogiek in de opleiding verschilt per onderwijsinstelling. Om pedagogische capaciteiten te ontwikkelen is voornamelijk de praktijkervaring tijdens stages van belang. De aandacht hiervoor verschilt sterk per stageplaats.

3.6.2 Bondsopleidingen

NOC*NSF heeft in 2007 in samenwerking met verschillende bonden een Academie voor Sport Kader (ASK) opgericht en een opleidingsstructuur ontwikkeld met doorlopende leerlijnen voor trainer-coaches.¹²⁵

NOC*NSF heeft een kwalificatiekader gemaakt voor trainer-coaches van verschillende niveaus.¹²⁶ Dit gaat van niveau 1 (sporttechnisch kader, begeleidend, mogen niet zelfstandig voor de groep, dit niveau staat open voor iedereen) tot en met niveau 6 (topcoach, alleen op voordracht van de bond). Het kwalificatiekader is van toepassing op zowel vrijwilligers als professionals en toepasbaar in verenigingssport, maar ook bij commerciële sportaanbieders.

In de opleidingsstructuur sport zijn trainingsniveaus voor trainers en de daarbij behorende competenties opgenomen. Dit is een basis en elke bond kan hier een eigen, sportspecifieke aanpassing op maken. Er zijn verplichte competenties (bijvoorbeeld gericht op plannen, trainingen uitvoeren en wedstrijden begeleiden) en facultatieve competenties. De opleidingsstructuur kent geen aparte kerntaak die over pedagogisch handelen gaat. Maar pedagogisch handelen is wel een integraal onderdeel van de kerntaken, bijvoorbeeld in het werkproces 'begeleiden van sporters' en in de verschillende criteria die een trainer moet beheersen. Voor niveau 3 is nu een pilot gestart met een module 'pedagogiek'. Deze module wordt momenteel alleen in de pilot met de KNGU ontwikkeld. De bedoeling is dat hij in alle opleidingen in de gehele opleidingsstructuur een plek krijgt.¹²⁷

NOC*NSF heeft een beleidsnotitie over integriteit ontwikkeld voor de topsport. Hierin is veel aandacht voor pedagogische aspecten. Ook in de vereisten van topsport- en talentcoach (niveau 5) staat kennis over een pedagogisch klimaat duidelijk benoemd. Maar de eisen gaan niet verder dan kennis van het eigen pedagogisch handelen. Ze behelzen niet dat de coaches in opleiding pedagogische principes kunnen toepassen en dat zij een pedagogisch klimaat kunnen waarborgen.

---

¹²² 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

¹²³ 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

¹²⁴ [Omgaan met diversiteit in de gymles: 'Je moet stralend durven falen' | Windesheim](#)

¹²⁵ [KNOWHOW - Sport Knowhow XL](#)

¹²⁶ NOC*NSF, 2017

¹²⁷ [20-23_pilotopleiding_nocnsf_kngu_ciosnl.pdf](#) en [Interview Marit Gijsbers, regisseur Pedagogische Visie - NOCNSF](#)

Trainers kunnen individueel trainingen volgen, maar sportclubs, sportbonden, gemeenten of organisaties kunnen ook een *incompany* scholing aanvragen. Dit kan standaardscholing zijn of maatwerk.¹²⁸

3.6.3 Commerciële opleidingen

Naast de beroeps- en bondsopleidingen zijn er veel (van oorsprong internationale) opleidingen tot bijvoorbeeld personal trainer of crossfitinstructeur. Dit zijn vaak cursussen van een aantal dagen, gericht op het geven van een bepaald type sportles. Iemand die zo'n opleiding met goed gevolg voltooit mag een licentie voeren en specifieke lessen geven.¹²⁹ Deze opleidingen zijn voornamelijk bedoeld om sportlessen aan volwassenen te geven. De lessen gaan vooral over technische uitvoering van de oefeningen en presentatietechnieken van de docent. In een eerste inventarisatie kon de NLsportraad geen aandacht vinden voor een pedagogisch klimaat.

3.6.4 Kanttekening bij opleidingen

Uit interviews blijkt dat alleen een opleiding volgen niet de oplossing is om een goed pedagogisch klimaat te creëren. Je kunt namelijk alles leren in de schoolbanken, maar implementatie en op je eigen handelen blijven reflecteren is een langetermijnproject. Daarbij is ondersteuning nodig. Zo is het belangrijk om, naast de theorie, praktijkervaring op te doen, het liefst in verschillende omgevingen. Daarnaast kan ondersteuning of back-up van een professional veel betekenen. Ook de omgeving waar de training wordt gegeven telt: een open klimaat waarbij de student kan reflecteren op het eigen handelen en waar een duidelijke visie is die het kind centraal stelt is net zo belangrijk.¹³⁰ De pedagogische module van de KNGU probeert hier bijvoorbeeld op in te spelen door niet alleen een e-learning aan te bieden, maar ook een praktijkgedeelte en een stage.¹³¹

---

¹²⁸ Het aanbod van opleidingen staat op www.sportopleidingen.nl

¹²⁹ Bijvoorbeeld CrossFit, LesMills of XCORE.

¹³⁰ Dit komt naar voren in verschillende interviews die de NLsportraad deed.

¹³¹ KNGU, (z.d. a)

4

Conclusies

In dit hoofdstuk formuleert de raad de conclusies bij de stand van zaken zoals beschreven in het vorige hoofdstuk. De NLsportraad trekt deze conclusies aan de hand van deskresearch, interviews en bijeenkomsten.

De Nederlandse samenleving kent veel waarborgen om te zorgen dat kinderen goed worden opgevangen en begeleid. Zo hebben het onderwijs en de kinderopvang veel aandacht voor een goed pedagogisch klimaat. Dat is vastgelegd in wettelijke eisen, onder andere aan de opleiding van de medewerkers. De NLsportraad vindt het daarom opvallend dat de sportbranche – waar kinderen een belangrijk deel van hun vrije tijd doorbrengen en waar regelmatig sprake is van prestatiedruk – geen voor ieder geldende waarborgen kent op het gebied van pedagogische begeleiding. De overheid heeft daarvoor geen duidelijke verantwoordelijkheden vastgelegd. En hoewel de sportbranche zich steeds bewuster is van de noodzaak om kinderen pedagogisch verantwoord te begeleiden, is de begeleiding nog niet voldoende. De kwaliteit van het pedagogisch klimaat verschilt in de dagelijkse praktijk enorm, per tak van sport, per sportaanbieder en per trainer.¹³² Daarnaast is onduidelijk wie waar verantwoordelijk is voor een goed pedagogisch klimaat. Iedereen gaat over het onderwerp, maar tegelijk is niemand verantwoordelijk.

Sportprestatie staat centraal in plaats van kinderen

In de sportbranche staat de sportprestatie vaak nog voorop. Ondanks een groeiend aantal goede voorbeelden van sporten die de focus proberen te verleggen, ziet de NLsportraad dat het kind lang nog niet overal centraal staat. In trainersopleidingen is voornamelijk aandacht voor didactiek, niet voor pedagogiek. Daarnaast ziet de NLsportraad in de sport veel discussie over de vraag of plezier en presteren wel samen kunnen gaan. Dit terwijl in een goed pedagogisch klimaat presteren, waarbij kinderen op hun eigen niveau hun kwaliteiten en competenties vergroten, hand in hand kan gaan met een positieve sportbeleving. Ook ligt het accent in de sport nog vaak op selectie en uitslagen van wedstrijden. De wensen en behoeften van (competitieminded) ouders en trainers spelen daarbij de hoofdrol. Wat de NLsportraad mist is voldoende aandacht voor wensen en behoeften van kinderen.

Gebrek aan eenduidige definitie pedagogisch sportklimaat

Het is de NLsportraad opgevallen dat de sportbranche niet beschikt over een eenduidige definitie van het begrip pedagogisch sportklimaat. Daardoor verschilt de aandacht voor en de uitwerking van een goed pedagogisch sportklimaat tussen overheden, sportbonden, sportverenigingen, ondernemende sportaanbieders en het wijkgerichte sportaanbod. Dit gebrek aan een eenduidige definitie maakt het ook onmogelijk om te meten of er in de sport sprake is van een pedagogisch klimaat, hoe het ervoor staat en of het verbetert.

---

¹³² Schipper-van Veldhoven et al., 2021; Huiberts et al., 2022; Huiberts et al., 2022a

Goed pedagogisch sportklimaat is vrijblijvend in de sportbranche

---

De NLsportraad constateert dat er geen minimale eisen voor een goed pedagogisch klimaat in de sport geformuleerd zijn. Daarnaast is er geen centrale, onafhankelijke organisatie die eindverantwoordelijk is voor een goed pedagogisch klimaat en voor het toezicht daarop. Dit in tegenstelling tot in het onderwijs of de kinderopvang. De sport kan een goed pedagogisch klimaat momenteel niet structureel waarborgen: er is te veel vrijblijvendheid.¹³³ Implementatie van beleid hangt nu sterk af van (vrijwillige) clubbestuurders, ondernemers, beleidsmedewerkers, wethouders en andere betrokkenen.

Veel losse projecten en programma's waardoor kennis versnipperd is

---

De afgelopen jaren heeft zowel de overheid als de sportbranche geld en energie gestoken in projecten en programma's om het pedagogisch sportklimaat te verbeteren. Toch blijft de praktijk nog achter bij de beleidsvoornemens en -interventies. Dat komt onder meer doordat projecten tijdelijk zijn en maar een klein deel van de sportaanbieders bereiken. Ook is de aanpak versnipperd, moet financiering vaak uit andere bronnen komen dan uit sport, ontbreekt centraal eigenaarschap en is er weinig monitoring op de resultaten. En omdat kortlopende subsidiering niet tot langdurig beleid leidt en er vaak losse projecten worden uitgevoerd, verdampen kennis en kunde weer. Ook is er grote diversiteit in kwaliteit en deskundigheid van het sporttechnisch en bestuurlijk kader bij sportaanbieders. De kwaliteit van het pedagogisch klimaat verschilt in de praktijk per tak van sport, per sportaanbieder en per trainer.

Zwakke arbeidsmarkt belemmert bevordering deskundigheid

Omdat sport van oudsher zo laagdrempelig mogelijk wordt georganiseerd, kennen grote delen van de sportbranche een zwakke arbeidsmarktpositie. De georganiseerde sport leunt namelijk in grote mate op vrijwilligers, van wie geen beroepsopleiding in de sport wordt verwacht. Bij ondernemende sportaanbieders en in het buurtsportaanbod zijn naar verhouding vaker betaalde krachten aan het werk, met een beroepsopleiding in de sport. Maar ook bij hen ziet de NLsportraad dat de mogelijkheden voor opleidingen en ruimte voor zelfontwikkeling op het gebied van pedagogische vaardigheden beperkt zijn. Bovendien is er nog te weinig aandacht voor pedagogische vaardigheden in beroeps- en bondsopleidingen voor sport en bewegen. Als er niet meer geld in de arbeidsmarkt van sport gestoken wordt, zullen de kwaliteit en deskundigheid in de sport niet vooruitgaan.

Nieuwe aanpak vereist

De NLsportraad ziet dat de sportbranche zich steeds bewuster is van de noodzaak kinderen pedagogisch verantwoord te begeleiden. De NLsportraad beseft ook dat deze bewustwording tijd kost. Maar de NLsportraad constateert ook dat maatregelen om een goed pedagogisch klimaat tot stand te brengen niet voldoende vanuit de sport zelf kunnen komen. Daarvoor is de armslag van de sportbranche te klein, zowel organisatorisch als financieel. En omdat er geen verplichting bestaat, wordt er geen aandacht aan besteed of staan goede voornemens al snel op de lijst van dingen die ook nog gedaan moeten worden.

---

¹³³ De gratis VOG voor sportverenigingen en e-learnings voor het bestuur die CVSN aanbiedt zijn bijvoorbeeld niet verplicht.

5

Visie

De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om als ambitie te formuleren dat kinderen in de hele sportbranche begeleid worden vanuit de drie basisbehoeften voor hun ontwikkeling: autonomie, verbondenheid en competentie. Daarbij moet er aandacht zijn voor individuele verschillen binnen deze basisbehoeften. Als kinderen op hun eigen niveau hun kwaliteiten en competenties kunnen vergroten en ze gelijke kansen krijgen, zal de positieve sportbeleving overheersen. Prestaties leveren is dan geen doel op zich, maar een gevolg van de ontwikkeling van ieder kind. Dán staat het kind daadwerkelijk centraal in de sport en vergroot de minister de kans op een leven lang met plezier bewegen.

Een goed pedagogisch sportklimaat is geen vrijblijvende keuze. De NLsportraad vindt dat ieder kind recht heeft op pedagogisch verantwoorde begeleiding in de sport, zoals dat ook in andere sectoren de norm is. Deze kwaliteitseisen moeten ook voor de sport wettelijk worden vastgelegd.

De NLsportraad ziet dat een keuze voor een goed pedagogisch sportklimaat op dit moment voor veel partijen voelt als een te grote stap. Dat komt doordat de overheid en de sportbranche er nog niet klaar voor zijn: op organisatorisch gebied, in de rolverdeling, op het gebied van opleidingen, professionals en vrijwilligers. Tegelijkertijd is de tijdsgeest veranderd: maatschappij en ouders stellen steeds hogere eisen aan de begeleiding van kinderen, ook in de sport. De NLsportraad acht daarom de tijd rijp voor de minister om nu alle voorbereidingen in gang te zetten en investeringen te doen, zodat in 2030 de overheid en de branche wél klaar zijn voor de volgende generatie sporters. In de visie van de NLsportraad is de rijksoverheid de regisseur en facilitator van de sportbranche en moet het streven zijn om in 2030 een goed pedagogisch sportklimaat te hebben gerealiseerd.

Of begeleiders van jeugdsporters betaald worden of als vrijwilliger actief zijn en of er wordt gesport in verenigingsverband of bij een commerciële sportaanbieder mag in 2030 geen verschil meer maken voor de kwaliteit van het pedagogische sportklimaat. Ook het niveau van sportbeoefening mag niet leiden tot een andere opvatting over het belang van een pedagogisch sportklimaat. Of kinderen recreatief sporten of een talent voor de toekomstige wereldtop zijn, in een goed pedagogisch klimaat in de sport staat het kind centraal.

De NLsportraad ziet hierbij het spanningsveld tussen wat je van vrijwilligers kan en mag vragen aan de ene kant en de minimale kwaliteit die je wilt bieden bij de begeleiding van kinderen aan de andere kant. De raad is ervan overtuigd dat het toegevoegde waarde heeft om van iedereen dezelfde basis te vragen. Met de juiste organisatorische inrichting en ondersteuning is dit ook voor vrijwilligers en verenigingen haalbaar.

6

Aanbevelingen

In dit hoofdstuk doet de raad aanbevelingen om van de visie – zoals beschreven in het voorgaande hoofdstuk – praktijk te maken. Deze aanbevelingen sluiten aan bij het gedachtengoed uit een eerder advies van de NLsportraad over een robuust sportstelsel met bijbehorende financiering en wetgeving, om te zorgen dat in 2030 75 procent van de Nederlandse bevolking voldoet aan de beweegrichtlijnen.

Regie bij rijksoverheid

De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om de regie te nemen en ervoor te zorgen dat kinderen in de gehele sportbranche begeleid worden vanuit de drie basisbehoeften voor hun ontwikkeling: autonomie, verbondenheid en competentie. Met behulp van de hierna genoemde aanbevelingen, adviseert de NLsportraad om in 2030 te komen tot een goed pedagogisch klimaat in de gehele sportbranche. Hierdoor kunnen de kinderen die nu geboren worden, straks allemaal en overal sporten in een goed pedagogisch klimaat, waardoor de kans wordt vergroot dat zij een leven lang met plezier sporten en bewegen.

De NLsportraad heeft de aanbevelingen in een tijdlijn geplaatst (zie figuur 3) om inzichtelijk te maken door middel van welke stappen een pedagogisch sportklimaat in 2030 gerealiseerd kan worden. De aanbevelingen worden inhoudelijk uitgelegd in de daarop volgende paragrafen, waarbij wordt aangegeven of die op korte termijn (2023-2024), middellange termijn (2025-2028) of lange termijn (2029-2030) worden geadviseerd.

Figuur 3. Tijdlijn aanbevelingen.

6.1 Een nieuwe prioriteit voor de jeugdsport

Om een goed pedagogisch sportklimaat te creëren verschuift wat betreft de NLsportraad de focus van de sportprestatie naar het kind. Deze verandering dient plaats te vinden op alle niveaus van de sportbranche: van beleid tot praktijk en van recreatieve tot prestatiegerichte sport. Dit vraagt om bewustwording van het belang van een goed pedagogisch klimaat bij alle betrokkenen.

2023

6.1.1 Stel een definitie vast die de gehele sportbranche kan gebruiken

---

De NLsportraad constateert dat nog niet alle betrokkenen in de sportbranche hetzelfde doel voor ogen hebben als het gaat over een goed pedagogisch sportklimaat. **De NLsportraad adviseert de minister voor Sport daarom om per 2023 de volgende definitie vast te stellen voor de gehele sportbranche:** *Een goed pedagogisch klimaat in de sport is een sportomgeving waar autonomie, verbondenheid en competentie centraal staan, zodat kinderen zich in en door sport optimaal kunnen ontwikkelen en hun sport positief beleven.* Door deze definitie aan te houden heeft de gehele sportbranche hetzelfde doel voor ogen als er wordt gesproken over een pedagogisch klimaat.

2024

6.1.2 Betrek gehele sportomgeving bij een pedagogisch klimaat met behulp van een kwaliteitsplan

---

De focus verschuiven van de sportprestatie naar het kind is niet alleen de verantwoordelijkheid van sportaanbieders. Ook ouders, verzorgers, kinderen en andere betrokkenen in de sportomgeving, zoals scheidsrechters en officials, spelen daarbij een rol. Allemaal moeten zij zich bewust worden van het belang van een goed pedagogisch sportklimaat en de wijze waarop dit vorm krijgt. De NLsportraad adviseert de minister voor Sport en de sportbranche om ouders, verzorgers, kinderen en anderen in de sportomgeving actief te betrekken bij de beleidsontwikkeling en -implementatie. Dit kan op verschillende manieren.

De NLsportraad adviseert de minister om in 2024 een kwaliteitsplan op te leveren. In dit plan is voor ouders en verzorgers inzichtelijk welke kwaliteitseisen nodig zijn om een goed pedagogisch klimaat te kunnen creëren, welke kwaliteitseisen zij mogen verwachten van een sportaanbieder en aan welke gedragsregels ouders zich zelf moeten houden. Hiermee kunnen ouders en verzorgers dan bewuster rekening houden in hun keuze voor een sport(aanbieder). Daarnaast wordt voor ouders duidelijk wat hun invloed is langs de lijn, als ze aanmoedigen en wanneer ze bepaalde vragen stellen als hun kind thuiskomt van sport. Dit bepaalt namelijk mede hoe hun kind zich ontwikkelt in de sport en door de sport. Ook wordt geconcretiseerd hoe kinderen inspraak krijgen in de ontwikkeling van hun sport, waarmee de cultuurverandering wordt versneld. Kinderen kunnen hiermee inbrengen wat bij ze past, zoals een wedstrijd spelen, lekker bewegen of zelf een training bedenken.

Regels voor ouders

Een manier om ouders bewust te maken van hun gedrag is door sportaanbieders bijeenkomsten voor ouders te laten organiseren. Op die bijeenkomsten presenteren ze 'basisregels' waaraan ouders zich dienen te houden bij de sportbeoefening van hun kind.

Een voorbeeld hiervan is 'Sport in Perspectief', een training waarbij sporters, ouders en coaches bewust worden gemaakt van hun gedrag bij de sportvereniging, online en thuis. Of het programma 'Beste ouders', een theatervoorstelling over gedrag van ouders langs de lijn bij sportwedstrijden.

2030

6.1.3 Een goed pedagogisch klimaat als fundament

De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om het voortouw te nemen om in 2030 een goed pedagogisch sportklimaat te hebben ontwikkeld. Een goed pedagogisch sportklimaat moet het fundament zijn bij alle betrokken partijen; brancheorganisaties en landelijke sportorganisaties, gemeenten, opleidingsinstituten, sportaanbieders en andere werkgevers van trainers, coaches en buurtsportcoaches.

Om dit te realiseren adviseert de NLsportraad de overheid (rijk en gemeenten) om vanaf 2030 alleen nog samen te werken met, subsidies te verstrekken aan en vergunningen te verlenen aan sportaanbieders en branchevertegenwoordigers die een plan van aanpak uitvoeren waarmee een pedagogisch sportklimaat wordt nagestreefd.

Als de minister deze regie niet neemt ziet de NLsportraad geen structurele verbetering van het pedagogisch sportklimaat in de toekomst. Dit doet afbreuk aan een positieve sportbeleving van kinderen en leidt er op lange termijn toe dat ze afhaken.

6.2 Opleiding en professionalisering

Het is van belang dat alle trainers en coaches die kinderen en jongeren begeleiden over pedagogische basiskennis beschikken. Scholing, reflectie en professionalisering van de arbeidsmarkt zijn hiervoor van belang, met inachtneming van de tijd en capaciteit van trainers en coaches. Om minimale opleidingseisen te kunnen stellen aan trainers en coaches is het van belang dat er goede opleidingen zijn die werken vanuit de basisnorm, in combinatie met een goed arbeidsmarktperspectief.

2028

6.2.1 Eisen aan opleiding van vrijwillig en betaald kader

Om een goed pedagogisch klimaat te creëren **adviseert de NLsportraad de minister voor Sport dat training in pedagogische vaardigheden een vast onderdeel is van opleidingen voor alle begeleiders van jeugdsporters per 2028**. Dat betreft opleidingen voor zowel vrijwilligers die één keer in de week training geven als fulltime werkzame en betaalde trainers. Ook scheidsrechters, juryleden en bestuursleden behoren basiskennis van de pedagogiek te hebben.

De NLsportraad beseft dat er al een grote druk rust op sportaanbieders, omdat er veel van ze gevraagd wordt op het gebied van organisatie en personeel. Zorg dragen voor een pedagogisch klimaat legt een extra opdracht bij ze neer en dat heeft de raad uitgebreid afgewogen. De NLsportraad is na een zorgvuldige afweging tot de conclusie gekomen dat een goede pedagogische basis van toegevoegde waarde is voor elke trainer, ook voor vrijwillige trainers. Die basis leidt namelijk tot kwalitatief betere trainingen. Daardoor staat de trainer met meer zelfvertrouwen voor de groep en hebben kinderen een leukere training. Dit kan leiden tot minder verloop van zowel trainers als kinderen. Wel moeten sportaanbieders organisatorisch goed gefaciliteerd worden door de overheid. Het is ook verstandig om te differentiëren in pedagogische scholing van trainers aan de hand van type sport, werkzaamheden en behaalde competenties. Een goed pedagogisch sportklimaat is wat betreft de NLsportraad een investering die de maatschappij terugverdient, omdat meer mensen zullen blijven sporten en bewegen.

Differentiëren en vrijstellingen in scholing

De raad beseft dat er grote en kleine sportaanbieders zijn. Per gemeente moet worden gekeken of kleinere aanbieders samenwerking aan kunnen gaan met grotere aanbieders of dat het mogelijk is kleine clubs maatwerk te bieden.

Om scholing voor alle begeleiders in de sport haalbaar te maken – en om de angst voor verlies aan vrijwilligers weg te nemen – adviseert de NLsportraad om in ieder geval in de scholing te differentiëren naar type sport, werkzaamheden en behaalde competenties. Om dit te bereiken moet er volgens de NLsportraad op alle niveaus een opleiding beschikbaar zijn. Dit betekent bijvoorbeeld dat er basiscursussen in de avonden zijn, maar ook een opleiding sportpedagogiek op (universitair) masterniveau.

Vrijwilligers zullen begrensd zijn vanwege hun beperkt beschikbare tijd, maar misschien al wel in hun professionele opleiding of loopbaan ervaring hebben met pedagogisch handelen. Je zou eraan kunnen denken voor hen vrijstellingen te ontwikkelen.

Een voorbeeld van het werken met vrijstellingen zijn de kwalificatiekaarten die de scouting gebruikt (zie bijlage A).

Scholing vormt de basis, maar is niet het eindstation. **De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om regelmatige bijscholing, waaronder reflectie op eigen pedagogisch handelen, verplicht te stellen per 2028.** Op deze wijze houden jeugd sportbegeleiders hun kennis op niveau en hebben zij regelmatig een moment van reflectie op hun handelen. Daarnaast biedt bijscholing sportorganisaties en opleidingsinstituten de gelegenheid kennis over nieuwe pedagogische ontwikkelingen over te dragen.

2028

6.2.2 Organisatie en financiering van sportopleidingen en bijscholing

---

Opleidingen en bijscholing ontwikkelen kost geld. De sportwereld zet via de Human Capital Agenda al een stap in het doorontwikkelen van opleidingen, zoals de pilotopleiding van NOC*NSF, KNGU en CIOSNL met aandacht voor pedagogiek. De NLsportraad moedigt (het uitbouwen van) deze samenwerking tussen onderwijs en sport aan. **De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om per 2028 de verdere ontwikkeling van opleidingen op het gebied van het pedagogisch klimaat in de sport te bekostigen, zodat er in elke sportopleiding aandacht is voor pedagogiek.**

Daarnaast worden de kosten voor de (bij-)scholing van vrijwillig en betaald kader nu veelal betaald door de werkgever of sportaanbieder. Deze kosten zullen zij doorberekenen aan de sporters. Om te voorkomen dat de prijzen voor sporten en bewegen worden verhoogd en daarmee de toegankelijkheid afneemt, **adviseert de NLsportraad aan de minister voor Sport om per 2028 samen met de ministers van OCW en SZW structureel geld vrij te maken om deze scholing te bekostigen.**

6.2.3 Begeleiden van sportaanbieders en kader op de werkvloer

---

Pedagogisch handelen kan niet alleen geleerd worden in een opleiding. De daadwerkelijke pedagogische begeleiding van kinderen vraagt om continue reflectie op eigen handelen. Die komt niet vanzelf. Reflectie vindt plaats door met anderen te praten over het eigen handelen en door feedback te krijgen op het moment van handelen zelf. Dit vraagt om organisatie van dit gesprek en begeleiding. **De NLsportraad adviseert de partners van het Sportakkoord om uiterlijk in 2028 afspraken te maken over het stimuleren van de dialoog tussen trainers onderling en het creëren van communities of practice tussen verschillende sportaanbieders.**

Daarnaast **adviseert de NLsportraad de minister voor Sport om per 2028 vanuit de rijksoverheid financiering beschikbaar te stellen voor professionele begeleiding van vrijwilligers en adviseert de NLsportraad de minister om in gesprek te gaan met gemeenten over de wijze van financiering.** De NLsportraad vindt het namelijk belangrijk dat deze financiering daadwerkelijk ten goede komt aan de sportaanbieders.

6.2.4 Arbeidsmarkt professionaliseren

Om het pedagogisch klimaat in de sport te verbeteren zijn volgens de NLsportraad meer professionals en een professionelere arbeidsmarkt nodig. Vrijwilligers hoeven niet te worden vervangen door professionals, maar professionals kunnen hen wel verregaand ondersteunen in de begeleiding van kinderen en jongeren. Om voldoende gekwalificeerde professionals aan te kunnen trekken en te behouden in de sport, om onder andere vrijwilligers te begeleiden, moet de arbeidsmarkt worden verbeterd.

Mogelijkheden om vrijwilligers te laten begeleiden door een professional

(Sport)pedagoog

Vrijwilligers kunnen ondersteund worden door een professionele (sport)pedagoog. Als die in dienst is bij een overkoepelende organisatie, kan hij of zij meer sportaanbieders bereiken. Een sportpedagoog kan trainers helpen om opgroei- en opvoedproblematieken te herkennen en bespreekbaar te maken. Zo kunnen er in de sport vrijwilligers werkzaam blijven en kan tegelijkertijd de pedagogische kwaliteit van het sportaanbod verhoogd worden.

Verenigingsondersteuner/clubkadercoach

Verenigingsondersteuners begeleiden de sportaanbieders en hun trainers en coaches in de praktijk. Dit gebeurt met een train-de-trainer-systeem, inclusief intervisiemogelijkheden. Daarbij coacht en ondersteunt minstens één professioneel opgeleide trainer met pedagogische aantekening het overige kader bij de sportaanbieder.

De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om een professionele arbeidsmarkt met goed baanperspectief te ontwikkelen, die in 2030 goed functioneert. Dat maakt samenwerking met andere sectoren en wisselwerking met andere arbeidsmarkten mogelijk. De NLsportraad heeft hierover in 2021 geadviseerd in *De opstelling op het speelveld*.

De projectgroep die aan de slag is gegaan met de Human Capital Agenda Sport is begonnen met zoeken naar oplossingen voor de problemen in de arbeidsmarkt van de sport. De NLsportraad herhaalt hierbij het advies aan de minister voor Sport om in samenspraak met de ministers van OCW en SZW regie te nemen over professionalisering van de arbeidsmarkt en om de gevraagde kwaliteitseisen, opleidingen en een banenregister wettelijk vast te leggen.

6.3 Minimale eisen voor de sportbegeleiding van kinderen

Het ontwikkelen van een goed pedagogisch sportklimaat vraagt om minimale eisen aan de begeleiding van kinderen. Dit betreft zowel randvoorwaarden om sport te mogen aanbieden als opleidingseisen voor trainers, coaches en andere begeleiders. De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om ervoor te zorgen dat de vrijblijvendheid van het onderwerp verdwijnt zodat de verschillen tussen sportaanbieders verkleinen.

De NLsportraad beseft dat in de sportwereld veel vrijwilligers werkzaam zijn. Dat zij hun werk vrijwillig doen, betekent volgens de NLsportraad niet dat er niets van vrijwilligers mag worden gevraagd. Je mag verwachten van vrijwilligers die jeugdsporters begeleiden dat ze zich bewust zijn van het belang van pedagogisch klimaat. De NLsportraad stelt vast dat een trainer die oog heeft voor de individuele behoeften van kinderen en de competenties heeft om daarnaar te handelen, betere trainingen kan verzorgen.

2027
2028

6.3.1 Minimale kwaliteitseisen

De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om minimale kwaliteitseisen op te stellen voor aanbieders van jeugdsport, zodat deze vanaf 2027 toepasbaar zijn. Deze kwaliteitseisen betreffen zowel de organisatie van het sportaanbod als de opleiding aan begeleiders van jeugdsporters. De NLsportraad is van mening dat daarbij geen onderscheid gemaakt mag worden tussen recreatieve sport en wedstrijd- en topsport. Alle kinderen hebben recht op hetzelfde begeleidingsniveau. De minimale kwaliteitseisen moeten daarom gelden voor de gehele sportbranche. Dat draagt bij aan het vergroten van de kans op een leven lang sporten en bewegen met plezier.

Om deze minimale kwaliteitseisen te borgen heeft de NLsportraad verschillende mogelijkheden afgewogen, zoals subsidies, kaders en akkoorden. Maar om de hele sportbranche te bereiken en de rechten van kinderen in de sport overal gelijk te trekken, ziet de NLsportraad alleen wetgeving als mogelijkheid. Daarmee trekt de overheid het speelveld gelijk met de kinderopvang en het onderwijs. Daar zijn de minimale kwaliteitseisen ook wettelijk vastgelegd. **De NLsportraad adviseert de minister voor Sport daarom om deze eisen wettelijk per 2028 vast te leggen, zodat iemand alleen training mag geven aan kinderen als is voldaan is aan deze eisen.** Wettelijk vastgelegde minimale eisen maken het in latere instantie, als de sportbranche tot naleving in staat wordt geacht, ook mogelijk om te controleren en handhaven.

Minimale kwaliteitseisen

Om een pedagogisch sportklimaat te borgen binnen de organisatie van sportaanbieders zijn de volgende minimale kwaliteitseisen denkbaar:

- het onderwerp expliciet opnemen in de statuten, reglementen en in de portefeuille van een van de bestuurders of managers; het onderwerp agenderen in de alv of in een cliëntenraad/klanttevredenheidsonderzoek;
- een professional of vrijwilliger in de (lijn)organisatie verantwoordelijk maken voor het pedagogisch sportklimaat;
- een vertrouwenspersoon aanstellen om klachten te behandelen;
- de Code goed sportbestuur uitbreiden met hierin de belofte een goed pedagogisch klimaat te waarborgen. Elke sportaanbieder voert deze code door.

Sportbonden, brancheorganisaties en gemeenten kunnen borging van het pedagogisch sportklimaat bij sportaanbieders randvoorwaardelijk stellen met behulp van eisen voor de licentie, het lidmaatschap van de branche of eisen voor subsidie of ondersteuning.

Minimale opleidingseisen

De NLsportraad adviseert dat alle hoofdtrainers die actief zijn in de jeugdsport minimaal een pedagogische (bij)scholing hebben gevolgd op mbo-3-niveau.

De NLsportraad adviseert dat alle assistent-trainers en begeleiders die actief zijn in de jeugdsport minimaal een pedagogische (bij)scholing hebben gevolgd op mbo-1-niveau.

6.3.2 VOG verplicht

De NLsportraad steunt het voornemen van de minister voor Sport om het aanvragen van een VOG te verplichten voor iedereen die in de sport met kinderen werkt, en te vergoeden voor niet- winstbeogende sportaanbieders. **Wel adviseert de NLsportraad de minister voor Sport om dit per 2028 wettelijk vast te leggen** en niet slechts in het sportakkoord af te spreken met partijen. Daarnaast **adviseert de NLsportraad de minister voor Sport om de VOG per 2028 verplicht periodiek te laten vernieuwen.**

6.3.3 Eindverantwoordelijke voor realiseren pedagogisch klimaat in de sport

---

De NLsportraad adviseert de minister voor Sport om een duidelijke eigenaar van een goed pedagogisch sportklimaat aan te wijzen per 2028. Deze organisatie is eindverantwoordelijk voor het verbeteren van het pedagogisch klimaat in de sport. De eigenaar van het onderwerp moet onafhankelijk zijn en de sportbranche ondersteunen. Daarnaast is het van belang dat de minister een organisatie aanwijst die naleving van de minimale wettelijke eisen controleert vanaf 2030.

Onafhankelijke organisatie

Voor een organisatie die de kwaliteitseisen van een pedagogisch sportklimaat handhaaft kan de minister voor Sport verschillende organisatievormen overwegen. Zo denken stakeholders snel aan het oprichten van een onafhankelijke autoriteit. In plaats daarvan zou de minister voor Sport ook kunnen overwegen om bovengenoemde taken onder te brengen bij een bestaande onafhankelijke autoriteit. Zij kan daarvoor denken aan aansluiting bij de inspectie van de GGD die de kinderopvang controleert. In de sportwereld kan gedacht worden aan een taak voor het Centrum Veilige Sport Nederland (CVSN). Voorwaarde is dan wel dat het CVSN onafhankelijk wordt van NOC*NSF en in dienst staat van alle sport- en beweegaanbieders. Daaronder vallen dan bijvoorbeeld ook de commerciële sportaanbieders en gemeentelijke sportservicebedrijven die buurtsportcoaches in dienst hebben. De minister dient dan te zorgen voor flinke extra financiering, zodat deze bestaande partij capaciteit kan creëren voor deze nieuwe taak.

Deze instantie kan onder andere een register bijhouden van sportaanbieders die voldoen aan de pedagogische eisen. Dit geeft ouders een bepaalde garantie van pedagogische begeleiding, waardoor zij een weloverwogen keuze kunnen maken op dit gebied. Ook kan de instantie een adviesrol vervullen voor gemeenten, sportbonden en brancheorganisaties.

Bijlagen

Bijlage A: Intersectorale vergelijking

Bijlage A.1 Inleiding en methode

De NLsportraad heeft een analyse gemaakt van verschillende sectoren buiten de sport waar veel kinderen en jongeren hun tijd doorbrengen, om mogelijke lessen en leerpunten te verzamelen. Er is een analyse gemaakt van vrijetijdssectoren die qua inrichting en professionalisering vergelijkbaar zijn met de sportbranche, namelijk scouting en (amateur)dans. Daarnaast is een analyse gemaakt van meer professionele sectoren: onderwijs, kinderopvang en jeugdzorg.

De analyse is gemaakt op basis van verschillende onderdelen:

-
- deskresearch;
-
- kwalitatieve gesprekken in de vorm van interviews waarvoor mensen gericht zijn uitgenodigd.

Bijlage A.2 Scouting

Organisatorische omstandigheden

Scouting is een wereldwijde organisatie en kent ook een Europese afdeling. Scouting Nederland is een vereniging met 113.000 leden. Je kan scouting Nederland vergelijken met een sportbond. De 113.000 leden zijn verdeeld over 1000 lokale groepen met een eigen rechtspersoonlijkheid en een eigen verantwoordelijkheid.

Het doel van scouting is om bij te dragen aan de ontwikkeling van kinderen door middel van een divers spel- en activiteitsaanbod. De focus ligt hierbij op samenwerken en niet op prestatie. Scouting is niet competitief en iedereen kan meedoen.

Pedagogisch klimaat binnen scouting

Een pedagogisch klimaat staat aan de basis van de activiteiten van scouting.¹³⁴ Het wordt niet letterlijk genoemd, maar aan de spelvisie van scouting ligt een pedagogisch klimaat ten grondslag. De spelvisie bestaat uit zes elementen: samen, code,¹³⁵ outdoor, uitdaging, team en spel. Uitgangspunt is spelenderwijs leren en het programma is ingericht aan de hand van leeftijdsfases tussen de 5 en 23 jaar. Jeugd is er tot 21 jaar en vanaf 17 jaar kan iemand vrijwilliger worden.

De begeleiding bij scouting is afgestemd op de ontwikkelingsfase per leeftijdsgroep. Hoe ouder de kinderen worden, hoe minder er sprake is van 'leiding' en hoe meer de begeleiding een adviserende rol inneemt en slechts een vinger aan de pols houdt. Competenties die de kinderen aanleren zijn gericht op soft skills als samenwerken en de technieken die ze leren zijn gericht op zelfredzaamheid.

Rol van de ouders

Ouders worden expres niet betrokken bij de scoutingactiviteiten en zijn ook niet aanwezig. Kinderen krijgen de ruimte en worden alleen opgevangen door de begeleiding van de scoutinggroep.

---

¹³⁴ Doelstelling & missie - Scouting

¹³⁵ De normen en waarden (de 'spelregels').

Wettelijk kader

Er is geen wettelijk kader voor (het pedagogisch klimaat binnen) scouting.

Professionaliseringsgraad¹³⁶

Bij de landelijke scoutingorganisatie werken enkele betaalde krachten. Lokaal en regionaal werkt scouting voor 100 procent met vrijwilligers. Dat betekent dat de begeleiders van de kinderen en jongeren allemaal vrijwilligers zijn. Gemiddeld zitten er 20-25 kinderen in een groep die wordt begeleid door 4 tot 6 begeleiders. Overstappen van vrijwilligers op betaalde krachten is geen onderwerp van gesprek bij scouting. Ze werken met vrijwilligers en dit is en blijft de basis.

Vrijwilligers worden opgeleid binnen de verenigingen, door groepsoverdracht. Dit is zowel een kracht als een zwakte: het levert veel enthousiaste nieuwe vrijwilligers op, maar er is ook risico dat er weinig vernieuwd wordt als de cultuur van de groep behoudend is. Er is veel doorstroming van lid naar vrijwilliger. Er zijn rond de 80.000 kinderen lid en rond de 30.000 vrijwilligers. Van deze vrijwilligers is 75 procent jonger dan 25 jaar. De bestuursleden van de verenigingen zijn vaak wat ouder. Meestal zijn het ouders van jeugdleden. ScoutingNL merkt een afname in het aantal vrijwilligers. Ook zijn veel vrijwilligers parttime actief.

De randvoorwaarden voor de opleiding van vrijwilligers worden centraal gesteld vanuit de Scouting Academy, het landelijke opleidingsinstituut.¹³⁷ In het verleden kregen nieuwe vrijwilligers twee weekenden training, waarna ze een groep mochten begeleiden. Sinds 2010 werkt ScoutingNL met kwalificatiekaarten, waarop verworven competenties kunnen worden bijgehouden. Deze competenties kunnen verworven worden binnen de eigen club, maar ook door ander vrijwilligerswerk of in landelijke of regionale trainingen voor specifieke vaardigheden.

De kwalificatiekaart wordt bijgehouden door de praktijkbegeleider binnen de vereniging. Deze persoon begeleidt de vrijwilligers in hun ontwikkeling. De uiteindelijke kwalificatieaanvraag wordt gedaan bij de praktijkcoach van de regio.

De afgelopen jaren heeft Scouting Nederland vooral gefocust op het begeleiden van de leiding op de groepen. De komende tijd wil de organisatie zich meer richten op bestuursondersteuning, met als doel krachtiger besturen die hun verantwoordelijkheden kunnen nemen. Voor de ontwikkeling hiervan werken ze onder andere samen met de KNVB, De Nederlandse Associatie en de Nederlandse Organisatie voor Vrijwilligers.

Leerpunten voor de sportbranche

-
- aanpassen van mate van (bege)leiding aan leeftijd;
-
- kwalificatiekaart met mogelijkheid om door cursussen, andere (werk)ervaring en on the job je kwalificaties te halen;
-
- verantwoordelijke persoon binnen de vereniging voor kwalificatie.

¹³⁶ Informatie uit gesprek met Fedde Boersma, directeur ScoutingNL.

¹³⁷ [Scouting Academy - Scouting](#)

Bijlage A.3 Dans (als onderdeel van podiumkunsten)

Organisatorische omstandigheden

Aanbieders van danslessen bevinden zich op een vrije markt. Er zijn diverse typen aanbieders, zowel gesubsidieerd als commercieel; mensen kunnen terecht bij verenigingen, informele groepen en bij commerciële aanbieders. Dans valt zowel binnen cultuur (bijvoorbeeld via lokale cultuurcentra) als binnen sport (gymnastiekverenigingen en de NADB).

Dans als podiumkunst is zowel een vrijetijdsbesteding als een beroep. In het eerste geval ligt de nadruk op deelname, in het laatste geval op prestatie. Ter voorbereiding op de beroepsmatige uitoefening zijn er verschillende mbo- en hbo-opleidingen, zowel in de cultuur (conservatorium) als in de sport (CIOS/mbo sport en bewegen).

Pedagogisch klimaat binnen de dans als podiumkunst

Talentontwikkeling begint in de danswereld vaak al vroeg. Op sommige scholen zijn danslessen onderdeel van de opleiding, de zogenoemde vooropleidingen voor dansvakopleidingen. Bij basisonderwijs en voortgezet onderwijs waar dans een onderdeel is van de opleiding, is een goed pedagogisch klimaat geborgd door wettelijke eisen. Datzelfde geldt voor mbo-dansopleidingen. Bij dans als vrijetijdsbesteding is er geen duidelijke richtlijn en hangt de borging af van docenten.

Rol van de ouders

Ouders hebben geen specifieke rol in de danssector.

Wettelijk kader

Primair onderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo

Kinderen die een vooropleiding doen van een dansvakopleiding naast hun basisschool en/of middelbare schoolopleiding vallen onder de wetten op het primair en voortgezet onderwijs. Op grond van deze wetten en de specifiekere beleidsregel Dans- en muzieklicentie (DAMU-licentie) kan op individuele basis afgeweken worden van het standaard onderwijsprogramma en de eisen. Dat is mogelijk als er onderwijskundige redenen zijn die te maken hebben met excellentie, achterstand of ander maatwerk.¹³⁸ Ook kunnen bijvoorbeeld examens worden gespreid.¹³⁹ De meeste mogelijkheden uit de wetten op het onderwijs gelden ook voor leerlingen in een topsporttraject, op bijvoorbeeld scholen van de Landelijke Organisatie Onderwijs Topsport (LOOT).

In het kader van het pedagogisch klimaat is de zorgplicht veiligheid op school van toepassing.¹⁴⁰

Scholen hebben de plicht actief zorg te dragen voor de sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen. Daarnaast worden er eisen gesteld aan leraren. Zij zijn verantwoordelijk voor het pedagogische proces op school en moeten beschikken over voldoende pedagogische competenties. Ook worden er minimale eisen gesteld aan diploma's of kwalificaties.¹⁴¹

Dansvakopleidingen op mbo-niveau vallen onder de Wet educatie en beroepsonderwijs. Hierin worden eisen gesteld aan het beroep van de docent, waaronder het beschikken over voldoende pedagogische competenties. De wet stelt ook minimale eisen aan diploma's en kwalificaties.¹⁴²

---

¹³⁸ Beleidsregel DAMU-licentie VO 2020

¹³⁹ Artikel 59 eindexamenbesluit VO

¹⁴⁰ Artikel 4c wet op het primair onderwijs en artikel 3b wet op het voortgezet onderwijs

¹⁴¹ Artikel 32 e.v. wet op het primair onderwijs en artikel 32e en artikel 33 wet op het voortgezet onderwijs

¹⁴² Artikel 4.1a.1. en Artikel 4.2.1 wet educatie en beroepsonderwijs

Dansvakopleidingen op hbo-niveau vallen onder de Wet op het hoger onderwijs. Deze wet bevat geen eisen aan pedagogische competenties van leraren of een zorgplicht voor studenten.

De onderwijsinspectie controleert naleving van wettelijke eisen. Zij onderzoekt of alle leerlingen onderwijs krijgen van voldoende kwaliteit, of scholen en opleidingen voldoen aan de wet- en regelgeving en of ze hun financiën op orde hebben. Elke vier jaar wordt elk bestuur en zijn scholen uitgebreid onderzocht. Daarnaast analyseert de inspectie 11e scholen jaarlijks op basis van de gegevens die zij heeft. Risico's worden verder onderzocht met een expertanalyse.¹⁴³

Buitenschoolse kunsteducatie

Er bestaat geen specifiek wettelijk kader voor danslessen en dansopleidingen in de vrije tijd.¹⁴⁴

Tot 2001 bestond er in de vorm van een zelfstandige stichting een inspectie kunstzinnige vorming/ amateurkunst onder het ministerie van OCW.^{145 146} Die handhaafde criteria voor de buitenschoolse kunsteducatie. Elke instelling werd geacht een raamleerplan te hebben, waarvan het pedagogisch klimaat een onderdeel was. Deze 'hardere' bevoegdheidscriteria zijn in de loop van de tijd vervangen door bekwaamheidscriteria. Toen de inspectie verdween, is er geen wettelijk kader voor kwaliteitstoetsing in de plaats gekomen. Daarom maakt de sector nu zelf afspraken over welke bevoegdheid en bekwaamheid gewenst is. Dit gebeurt nu onder meer in cao's, zoals de cao kunsteducatie. Instellingen die zijn aangesloten bij brancheorganisatie Cultuurconnectie kunnen een certificeringstraject doorlopen en een keurmerk krijgen.¹⁴⁷ Cultuurconnectie heeft een kwaliteitskeurmerk. Aangesloten instellingen kunnen een certificeringstraject doorlopen en een keurmerk krijgen. Het is aan werkgevers zelf om te bepalen welke bekwaamheid en opleiding zij nodig achten.¹⁴⁸

Professionaliseringsgraad

Primair onderwijs, voortgezet onderwijs, mbo en hbo

In Nederland zijn er opleidingen om dansdocent te worden op hbo- en mbo-niveau. Op het mbo wordt dit wel de opleiding tot 'dansinstructeur' of 'danscoördinator' genoemd. Deze opleidingen zitten door het land verspreid en voor toegang tot een opleiding is vaak een auditie nodig. De eisen aan deze audities verschillen per onderwijsinstelling en opleiding.

Veel vakopleidingen en middenkaderopleidingen tot docent besteden aandacht aan het pedagogisch en didactisch klimaat. Maar er zijn ook veel afgestudeerden van een autonome kunstopleiding die lesgeven in hun vak, terwijl zij tijdens de opleiding geen onderricht hebben gehad in lesgeven.

Naast de wettelijke eisen om te mogen lesgeven (zie 'wettelijk kader') ontwikkelen scholen vaak eigen begeleidingsprogramma's voor leerlingen en studenten. Een voorbeeld daarvan is de Team Around The Artist-benadering van Codarts.¹⁴⁹

---

¹⁴³ [De werkwijze van de inspectie | Onderwerp | Inspectie van het onderwijs \(onderwijsinspectie.nl\)](#)

¹⁴⁴ LKCA, 2016

¹⁴⁵ Damen et al., 2002

¹⁴⁶ Verslag schriftelijk overleg cultuurbeleid 2001-2004, kamerstuk 26 591

¹⁴⁷ LKCA, 2016

¹⁴⁸ [Certificering | Cultuurconnectie](#)

¹⁴⁹ [Codarts Rotterdam: Team Around the Artist](#)

Buitenschoolse kunsteducatie

Voor lesgeven in de vrijetijdssector, van de plaatselijke dansschool tot de fitnessclub, bestaan geen opleidingseisen. Dit betekent dat iedereen daar dansles kan geven: zowel docenten met een mbo-, hbo- of zelfs wo-achtergrond als autodidacten.¹⁵⁰ Ook nascholing is niet verplicht.¹⁵¹

Veel amateurkunstverenigingen of -groepen en dus ook dansgroepen, krijgen begeleiding van professionals met een kunstvakopleiding. Als daar geen geld voor is, werken ze samen met vrijwilligers. Deze worden ook wel het kader genoemd en kunnen zich laten scholen via kaderopleidingen. Deze kaderopleidingen worden gegeven door tal van verenigingen en koepelorganisaties.¹⁵² Voor deze opleidingen zijn raamleerplannen ontwikkeld. In deze plannen staan visie, doel, lesmethode, lesinhoud en wijze van toetsing beschreven.¹⁵³ Doel van de kaderopleidingen bij dans is onder andere om het pedagogisch en didactisch niveau van de amateurdocenten te verhogen. Onder pedagogiek valt in het raamwerk dans: methodisch en didactisch handelen, opzetten en uitvoeren van een les, maken van een werkplan.¹⁵⁴

Leerpunten voor de sportbranche

- de waarde van een keurmerk is afhankelijk van de kwaliteit van de branchevereniging die de keurmerken uitdeelt;
  - de danssector is sterk vergelijkbaar met sport op het gebied van kwalificaties, minimale eisen en arbeidsmarkt.
-

Bijlage A.4 Bewegingsonderwijs¹⁵⁵

Organisatorische omstandigheden

Bewegingsonderwijs is een verplicht onderdeel van het curriculum voor kinderen en jongeren op de basisschool, middelbare school en op het mbo. Op het mbo is sport een onderdeel van de kwalificatie-eisen voor vitaal burgerschap. Dit gaat niet om bewegingsonderwijs zoals dat op de basisscholen en middelbare scholen wordt gegeven.¹⁵⁶ Deelnemen staat bij bewegingsonderwijs voorop, het doel is dat leerlingen beter leren bewegen vanuit een pedagogisch perspectief. Ze moeten bekwaam en enthousiast worden om nu en later deel te nemen aan de beweeg- en sportcultuur.¹⁵⁷

Bewegingsonderwijs op de basisschool mag in de groepen 1 en 2 gegeven worden door elke afgestudeerde van de pabo. Hier is geen speciale bevoegdheid voor nodig. In de groepen 3 tot en met 8 mag alleen een vakleerkracht lesgeven die is afgestudeerd aan een ALO, een groepsleerkracht die voor 2005 is afgestudeerd aan de pabo (de zogeheten oude brede bevoegdheid) of een groepsleerkracht die na 2005 is afgestudeerd aan de pabo en een bevoegdheid tot het geven van bewegingsonderwijs heeft gehaald (nieuwe brede bevoegdheid).¹⁵⁸ Op de middelbare scholen en mbo's geven vakdocenten bewegingsonderwijs.

---

¹⁵⁰ [Dans in het mbo: last of verrijking? — Dansdocent.nu](#)

¹⁵¹ LKCA, 2016

¹⁵² Kunstfactor, 2012

¹⁵³ [Scholing voor cursisten en \(amateur\)kunstenaars - LKCA](#)

¹⁵⁴ Kunstfactor, 2012

¹⁵⁵ [Pedagogisch klimaat in de klas | Onderwijskennis](#)

¹⁵⁶ NLSportraad, 2018

¹⁵⁷ 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

¹⁵⁸ Slot-Heijs et al., 2021

Rol van de ouders

Ouders zijn niet aanwezig bij lessen. Scholen organiseren 10-minutengesprekken over voortgang van leerlingen in het algemeen.

Wettelijk kader

Een leraar lichamelijke opvoeding moet voldoen aan de wettelijke bekwaamheidseisen die per 1 augustus 2017 zijn vastgesteld in het Voorstel bekwaamheidseisen. De bekwaamheid 'pedagogisch' is hiervan een onderdeel.¹⁵⁹

Het beroep van leraar is wettelijk beschermd. Op dit moment wordt gewerkt aan een registratietraject voor bevoegde leraren.¹⁶⁰

De onderwijsinspectie controleert naleving van wettelijke eisen. Zij onderzoekt of alle leerlingen onderwijs krijgen van voldoende kwaliteit, of scholen en opleidingen voldoen aan de wet- en regelgeving en of ze hun financiën op orde hebben. Elke vier jaar onderzoekt de inspectie elk bestuur en zijn scholen uitgebreid. Daarnaast analyseert zij alle scholen jaarlijks op basis van de gegevens die zij heeft. Risico's worden verder onderzocht door middel van een expertanalyse.¹⁶¹

Professionaliseringsgraad

Leraren bewegingsonderwijs hebben een hbo-diploma (ALO of pabo met aantekening gymles) en zij moeten aan wettelijke minimumeisen voldoen.

Een startbekwame leraar lichamelijke opvoeding is als eerstegraadsleraar bevoegd om te werken in het basisonderwijs, het speciaal onderwijs, het voortgezet (speciaal) onderwijs, het mbo en het hoger onderwijs.¹⁶²

ALO Nederland heeft een landelijk profiel opgesteld voor de opleiding eerstegraads leraar lichamelijke opvoeding. Dit sluit aan bij het beroepsprofiel leraar lichamelijke opvoeding (2017), en dit sluit weer aan bij de wettelijke bekwaamheidseisen. In het opleidingsprofiel staat wat een afgestudeerde van de ALO moet kennen en kunnen. Naast vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid, is pedagogiek één van de bekwaamheidseisen. De docent wordt vanuit dat oogpunt geacht om op een prettige, stimulerende, veilige en lerende manier met kinderen en jongeren om te gaan.¹⁶³ De pedagogische bekwaamheid heeft een uitgebreide definitie in het opleidingsprofiel: *de leraar kan op een ontwikkelingsgerichte werkwijze een sociaal-emotioneel veilig, ondersteunend en stimulerend en daarmee motiverend leerklimaat voor zijn leerlingen creëren. Hij volgt de ontwikkeling van zijn leerlingen en stemt daarop zijn handelen af. Hij draagt bij aan de sociaal-emotionele, morele en cognitieve ontwikkeling van zijn leerlingen. Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met zijn collega's, met andere professionals die voor de ontwikkeling van de leerling verantwoordelijk zijn en met ouders. De leraar LO draagt bij aan burgerschapsvorming en de ontwikkeling van de leerlingen tot zelfstandige en verantwoordelijke volwassenen. Hij baseert zijn handelen op actuele (theoretische en wetenschappelijke) pedagogische kennis, inzichten en stromingen.*

---

¹⁵⁹ 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

¹⁶⁰ 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

¹⁶¹ De werkwijze van de inspectie | Onderwerp | Inspectie van het onderwijs (onderwijsinspectie.nl)

¹⁶² 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

¹⁶³ 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

Naast de algemene beschrijving dient de leraar ook oog te hebben voor diversiteit, beperkingen en gedragsproblemen.¹⁶⁴

Deze vaardigheden worden aangeleerd via modules pedagogiek. Daarnaast wordt het onderdeel pedagogiek meegenomen in stageplannen die studenten tijdens hun opleiding ALO schrijven.¹⁶⁵

Leerpunten voor de sportbranche

- wettelijke verplichting leidt tot minimale competenties en aandacht voor pedagogisch klimaat in de opleiding;
  - verschil in wettelijke eisen zorgt voor verschil in kwaliteit van beweegonderwijs (primair en voortgezet onderwijs tegenover mbo).
-

Bijlage A.5 Kinderopvang

Organisatorische omstandigheden

In 2018 maakten 428.000 4-12-jarige kinderen gebruik van opvang, gemiddeld 38 uur per maand (CBS, 2018). Dat is 29 procent van alle 4-12-jarigen in Nederland. Met de inkomensafhankelijke teruggave via de Belastingdienst zou de kinderopvang toegankelijk moeten zijn voor iedereen.

De kinderopvangsector in Nederland beslaat 7.415 bso's (buitenschoolse opvang) met 314.000 kindplaatsen.

Op dit totaal waren in 2018 ruim 7.500 kindplaatsen beschikbaar op zogenoemde sport-bso's. 75

procent van de ondernemers in de kinderopvangbranche beschikt over een tot vier locaties. Daarnaast is er een aantal middelgrote (5-25 locaties) en grote (25+) ketens. Met de inwerkingtreding van de Wet

harmonisatie kinderopvangcentra en peuterspeelzaalwerk in 2018 zijn peuterspeelzalen gelijkgeschakeld met kinderopvangcentra. Van oudsher subsidieerden gemeenten peuterspeelzalen vanuit het welzijnsbeleid.

Gaandeweg hebben kinderdagverblijven en peuterspeelzalen een belangrijke rol gekregen in de

ontwikkeling van kinderen en de voorschoolse educatie. Sinds 2018 vallen alle kinderopvangorganisaties

binnen hetzelfde stelsel van financiering en moeten ze voldoen aan dezelfde kwaliteitseisen. De

kinderopvangsector is goed georganiseerd. 70 procent van de ondernemers is aangesloten bij een

brancheorganisatie: Brancheorganisatie Kinderopvang of Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang.

Een fundamenteel verschil tussen beide brancheorganisaties is dat de eerste commercieel georganiseerde

kinderopvangorganisaties als achterban heeft, terwijl de tweede kinderopvangorganisaties verenigt

die gericht zijn op het investeren van de winst in de kwaliteit van de opvang. Werknemers kunnen

zich via de reguliere vakbonden organiseren. Ouders en oudercommissies hebben zich verenigd in

brancheorganisatie BOinK. De kinderopvangbranche werkt samen met scholen. Het onderwijs is verplicht

om ouders de mogelijkheid te bieden kinderen na schooltijd op te vangen.¹⁶⁶ Hiervoor worden vrijwel altijd

kinderopvangcentra ingeschakeld. Het onderwijs en de kinderopvang zorgen samen voor 'doorgaande

ontwikkellijnen'.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018

¹⁶⁵ Dit komt naar voren in verschillende interviews

¹⁶⁶ TK030676-3, 2006

¹⁶⁷ NLsportraad, 2020

Pedagogisch klimaat binnen de kinderopvang

Voor de kinderopvang gelden wettelijke eisen die een goed pedagogisch klimaat waarborgen.

Rol van de ouders

Ouders zijn niet aanwezig bij directe interactie tussen kind en pedagogisch medewerker op de kinderopvang, alleen bij halen en brengen en soms bij een thema-activiteit. Ouders worden via verslagjes (vaak via app) en/of voortgangsgesprekken op de hoogte gehouden van het welzijn van hun kind. Ouders hebben invloed op de organisatie van de kinderopvang via de ouderraad.

Wettelijk kader

Regels voor de kinderopvang in Nederland zijn wettelijk vastgelegd in de Wet kinderopvang. In deze wet staat dat een kinderopvangcentrum een verantwoorde kinderopvang moet bieden, waaronder wordt verstaan *het in een veilige en gezonde omgeving bieden van emotionele veiligheid aan kinderen, het bevorderen van de persoonlijke en sociale competentie van kinderen en de socialisatie van kinderen door overdracht van algemeen aanvaarde waarden en normen*.¹⁶⁸ Een gastouderopvang moet verantwoorde opvang aanbieden. Daaronder wordt verstaan *opvang die bijdraagt aan een goede en gezonde ontwikkeling van het kind in een veilige en gezonde omgeving*.¹⁶⁹

De wet stelt daarnaast onder andere eisen aan het aantal beroepskrachten in relatie tot het aantal kinderen per leeftijdscategorie, de groepsgrootte en de opleiding van de medewerkers.¹⁷⁰ Regels hierover kunnen bijvoorbeeld worden opgenomen in de cao kinderopvang.¹⁷¹ Daarnaast is de eis dat iedereen die op de kinderopvang met de kinderen omgaat (dus ook bijvoorbeeld een voorleesouder) een verklaring omtrent gedrag (VOG) kan overleggen.¹⁷² Een voorbeeld van andere regels om de veiligheid te waarborgen is het vierogenprincipe.¹⁷³

Ook bestaan er eisen die betrokkenen verplichten melding te doen als zij vermoeden dat medewerkers zich schuldig hebben gemaakt aan bepaalde misdrijven. Bij een 'redelijk vermoeden' bestaat de verplichting aangifte te doen.¹⁷⁴

Ten slotte is in de Wet kinderopvang toezicht op de naleving van de regels vastgelegd. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waar een kindercentrum, gastouderbureau of voorziening voor gastouderopvang is gevestigd, moet volgens de wet toe zien op naleving van de wet. Het college wijst daarvoor de directeur publieke gezondheid van de GGD aan als toezichthouder.¹⁷⁵ De GGD bezoekt ieder kinderdagverblijf, iedere gastouder en iedere buitenschoolse opvang minimaal één keer per jaar onaangekondigd. Op grond daarvan maakt de GGD een inspectierapport op met hierin de bevindingen, de reactie van de kinderopvang en het advies aan de gemeente.¹⁷⁶

---

¹⁶⁸ Artikel 1.49 lid 1 Wet Kinderopvang

¹⁶⁹ Artikel 1.49 lid 3 Wet Kinderopvang

¹⁷⁰ Artikel 1.50 lid 1 Wet kinderopvang voor kindcentra en artikel 1.56b Wet kinderopvang voor gastouders

¹⁷¹ Artikel 1.50 lid 2 Wet kinderopvang

¹⁷² Artikel 1.50 lid 3 Wet Kinderopvang

¹⁷³ [Veiligheid kinderopvang | Kinderopvang | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁷⁴ Artikel 1.51 b en c Wet Kinderopvang

¹⁷⁵ Artikel 1.61 e.v. Wet Kinderopvang

¹⁷⁶ [Kwaliteit kinderopvang | Kinderopvang | Rijksoverheid.nl](#)

De wet laat in het kader van innovatie de mogelijkheid toe om voor periodes van maximaal vier jaar experimenten met kinderopvang op te zetten, waarvoor aparte regels kunnen worden gemaakt.¹⁷⁷

Professionaliseringsgraad

Medewerkers in de kinderopvang worden pedagogisch medewerkers genoemd. Zij hebben een erkende opleiding nodig op ten minste mbo-3 niveau. In de cao kinderopvang staan de erkende diploma's. De kwalificatie-eis geldt voor iedere werkgever en pedagogisch medewerker in de branche.¹⁷⁸ Binnen de kwalificatie wordt onderscheid gemaakt tussen werk in dagopvang, peuteropvang en/of buitenschoolse opvang (bso), in voorschoolse educatie (ve) en met 0-jarigen. Voor de buitenschoolse opvang gelden minder strenge kwalificatie-eisen. Op wie werkt met 0-jarigen is een extra opleidingseis van toepassing. Vanaf 2023 worden daarnaast eisen gesteld aan de taalvaardigheid.¹⁷⁹

Mensen met een opleiding sport en bewegen die een pedagogische aantekening op mbo-3 niveau of hoger hebben, mogen ook in de buitenschoolse opvang aan de slag.¹⁸⁰

Medewerkers in de kinderopvang krijgen soms ondersteuning van vrijwilligers, zoals voorleesouders. Vrijwilligers hebben geen speciale opleiding nodig, maar mogen niet alleen voor een groep kinderen staan. De arbeidstijden in de kinderopvang (met name de buitenschoolse opvang) zijn niet gunstig. Werktijden beginnen pas na schooltijd en juist in de schoolvakanties is er vraag naar opvang.

Leerpunten voor de sportbranche

-
- wettelijke eisen leiden tot minimale kwaliteit;
-
- afstemming van de eisen op leeftijdscategorieën leidt tot meer maatwerk;
-
- onderscheid tussen verschillende soorten opvang maakt meer variatie mogelijk in opleidingsachtergrond.

Bijlage A.6 Jeugdzorg

Organisatorische omstandigheden

Jeugdzorg is een algemene term die de zorg aanduidt die het mogelijk maakt dat jeugdigen van 0-18 jaar veilig kunnen opgroeien.¹⁸¹ Jeugdzorgorganisaties helpen jeugdigen en hun ouders hierbij. Hulp komt voor in veel varianten: thuis of in een instelling, kort of lang, individueel of als gezin. De hulp is over het algemeen vrijwillig, maar soms verplicht de rechter ouders of verzorgenden hulp te accepteren.¹⁸²

---

¹⁷⁷ Artikel 1.87 Wet Kinderopvang

¹⁷⁸ Bijlage 13 cao Kinderopvang - Kwalificatie-eisen

¹⁷⁹ NLsportraad, 2020

¹⁸⁰ www.kinderopvang-werkt.nl

¹⁸¹ Jeugdzorg wordt in principe geboden aan kinderen en jongeren van 0 tot 18. Jeugdhulp en jeugdreclassering kunnen doorlopen tot maximaal het 23ste levensjaar, maar dan moet daartoe expliciet besloten worden door de gemeente (jeugdhulp) of de rechter (jeugdreclassering). Jongeren in pleeggezinnen en gezinshuizen mogen daar tot hun 21ste levensjaar blijven wonen, tenzij ze willen dat de hulp eerder stopt.

¹⁸² [Jeugdzorg Nederland > Meer weten over de jeugdzorg](#)

Pedagogisch klimaat binnen de jeugdzorg

Voor een pedagogisch klimaat in de jeugdzorg zijn zes uitgangspunten ontwikkeld:¹⁸³

-
- emotionele steun en sensitieve responsiviteit;
-
- autonomie en ruimte;
-
- structureren en grenzen stellen;
-
- informatie geven en uitleggen;
-
- begeleiden van interacties tussen jeugdigen;
-
- stimuleren en ondersteunen van interacties tussen ouder en kind.

In de residentiële jeugdhulp, waarbij kinderen en jongeren, vrijwillig of gedwongen, dag en nacht buiten hun eigen gezin leven, is de kennis over wat een goed pedagogisch klimaat is in ontwikkeling. Onderzoek is nog beperkt beschikbaar maar er wordt steeds meer onderzoek uitgevoerd.¹⁸⁴ Ook zijn bovenstaande uitgangspunten verder beschreven in de richtlijn residentiële jeugdhulp.¹⁸⁵

Jongerenwerk is een voorziening in de pedagogische basisinfrastructuur.¹⁸⁶ Daarmee vormt het een brug naar de pedagogische civil society (zoals ouders, familie en buurt) en naar de partners in de domeinen zorg, onderwijs, veiligheid, sport, cultuur en werk. De focus ligt op jongeren in een kwetsbare positie: jongerenwerkers begeleiden jongeren van 10-23 jaar die steun nodig hebben bij het volwassen worden.¹⁸⁷ Naast jongerenwerk is er ook kinderwerk, voor kinderen tot en met 12 jaar.¹⁸⁸

Rol van de ouders

Jeugdzorg is er in vele soorten en maten. Jeugdhulpverleners proberen zoveel mogelijk samen met ouders (en kind) de situatie weer in orde te krijgen. In de Jeugdwet staat ook dat jeugdhulp rekening moet houden met de behoeften en persoonskenmerken, en met de godsdienstige gezindheid, de levensovertuiging en de culturele achtergrond van kinderen en hun ouders. Gelijkwaardigheid is dus belangrijk, en samen met ouders onderzoeken wat nodig is voor een plan van aanpak.¹⁸⁹

---

¹⁸³ Jongepier et al., 2010

¹⁸⁴ Kenmerken van een goed pedagogisch klimaat - Het pedagogisch leefklimaat - Richtlijn residentiële jeugdhulp - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

¹⁸⁵ Aanbevelingen - Het pedagogisch leefklimaat - Richtlijn residentiële jeugdhulp - Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

¹⁸⁶ De pedagogische basisinfrastructuur komt voort uit de plicht van gemeenten in de Jeugdwet om het opvoedkundige klimaat in gezinnen, wijken, buurten, scholen en kinderopvang te versterken. (Artikel 2.1 Jeugdwet)

¹⁸⁷ SWN et al., 2019

¹⁸⁸ Kinderwerk | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

¹⁸⁹ Samenwerken met jeugd en ouders | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

Wettelijk kader

De Jeugdwet gaat over de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en ouders bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen. In artikel 2.1 van de Jeugdwet ligt de verantwoordelijkheid van de gemeente voor een goed opvoedkundig klimaat in onder andere gezinnen, wijken, buurten, scholen en kinderopvang vast. De definitie van een goed opvoedkundig klimaat is niet vastgelegd.

De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd houdt toezicht op naleving van de wettelijke eisen aan de jeugdzorg. De inspectie onderzoekt of jeugdigen goede hulp krijgen in een veilige omgeving. Ook controleert zij of jeugdhulpaanbieders zich aan de wet en andere afspraken houden. De inspectie verzamelt informatie en onderzoekt deze. Dat kan leiden tot een inspectiebezoek bij een organisatie. De inspectie neemt maatregelen als blijkt dat een organisatie niet aan de wet voldoet.¹⁹⁰

Professionaliseringsgraad

In het jeugddomein zijn de volgende aantallen professionals werkzaam:¹⁹¹

-
- 2000 jongerenwerkers
-
- 2881 psychologen
-
- 5795 (ortho)pedagogen
-
- 12.854 jeugdzorgwerkers
-
- 17.000 politieagenten
-
- 25.247 jeugd- en gezinsprofessionals

De 2000 jongerenwerkers hebben een opleiding op mbo- (35 procent) of hbo-niveau (65 procent). Dit is vaak Culturele en Maatschappelijke Vorming, Social Work of Sociaal-Cultureel Werker. Zij zijn via hun opleiding pedagogisch onderlegd. Het competentieprofiel van een jeugdwerker is vergelijkbaar met die van de sociaal-cultureel werker en de pedagogisch werker.¹⁹²

Leerpunten voor de sportbranche

-
- gebrek aan focus op pedagogisch klimaat kan leiden tot verwaarlozing ervan;
-
- geen duidelijke definitie van een pedagogisch klimaat zorgt voor verwarring;
-
- door minimale eisen te stellen aan een beroep is er een hoge professionaliseringsgraad.

---

¹⁹⁰ Hoe houdt de inspectie toezicht? | Jeugd | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (igj.nl)

¹⁹¹ SWN et al., 2019

¹⁹² SWN et al., 2019

Het Vergeten Kind

Er zijn veel organisaties die sport als middel zien om een doel te bereiken. Zij zien bijvoorbeeld een rol voor sportverenigingen in het ontlasten van de jeugdzorg. Het Vergeten Kind is hier een van. Deze organisatie is er van overtuigd dat zeker de helft de kinderen en jongeren die in de jeugdzorg terechtkomen, vroegtijdig zou kunnen worden geholpen. Zij constateren echter ook dat de sportverenigingen hier nu niet voor toegerust zijn. Dat komt onder andere doordat er nauwelijks tot geen aandacht is voor een pedagogisch vangnet in de vrijetijdsbesteding van kinderen. Ze hebben daarom een programma ontwikkeld waarmee ze vrijwilligers van clubs en verenigingen trainen en pedagogisch ondersteunen via een 'steunstructuur'.¹⁹³

Bijlage A.7 Wat kan de sport leren van deze intersectorale vergelijking?

Een duidelijke definitie is een cruciale basis om het pedagogisch klimaat te verbeteren. Zonder deze focus verwaarloost de aandacht voor het onderwerp snel.

Een gewenste minimale kwaliteit ontstaat als de overheid bepaalde competenties en aandacht voor een pedagogisch klimaat wettelijk verplicht stelt. Als deze eisen niet overal hetzelfde zijn, leidt dat tot een duidelijk verschil in de kwaliteit van begeleiding. Dit is te zien in aan de ene kant het primair en voortgezet onderwijs en aan de andere kant het mbo. Minimale eisen leiden ook tot een hogere professionaliseringsgraad.

Door onderscheid te maken in verschillende soorten aanbod, kun je verschil toestaan in de achtergrond van mensen die met kinderen werken. Cursussen, andere (werk)ervaring en *on the job* je kwalificaties halen bieden dan veel mogelijkheden voor verdere professionalisering van vrijwilligers.

Bij een vereniging een persoon verantwoordelijk maken voor kwalificatie is verstandig voor minimale aandacht voor het onderwerp. De waarde van een keurmerk is afhankelijk van de kwaliteit van de branchevereniging die de keurmerken uitdeelt.

---

¹⁹³ Het Vergeten Kind, 2022

Bijlage B: Overzicht gesprekspartners

Oriënterende gesprekken

Marit Gijsbers	NOC*NSF (voormalig KNGU/KNVB)
Ineke Kalkman	Rotterdam sportsupport
Gert-Jan Lammens	Rotterdam sportsupport
Agnes Elling	Mulier Instituut
Vidar Stevens	Mulier Instituut
Miriam Reijnen	Centrum Veilige Sport Nederland
Nicolette Schipper-van Veldhoven	Hogeschool Windesheim
Emiel Krijt	NOC*NSF
Kirsten Verkooijen	ZonMw en WUR
Eveline Willems	Directie Sport VWS
Yolanda Barend	Directie Sport VWS
Richella Kreuning	Directie Jeugd VWS

Interviews

Jens van der Kerk	Gemeente Amsterdam en KNVB
Patrick Rijnbeek	NL Actief
Fedde Boersma	Scouting Nederland
Henrica Bergsma	Landelijke werkgroep sociale veiligheid in zwembaden
Remo Mombarg	Windesheim/RUG
Wouter Schols	Nederlands Instituut voor Vechtsport en Maatschappij (NIVM)
Jan Minkhorst	Academie voor Sportkader
Ernst Radius	Sociaal Werk Nederland
Janine Stubbe	Codarts
Ruben Pols	Haags Montessori Lyceum
Hans Noijens	Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA)
Birgit Sachtlevén	Amphion Cultuurbedrijf
Anje Boogerd	Center for Sports and Education (CSE) Zwolle – school voor sporttalent
Nicole Rozenberg	mbo sport en bewegen
Jo Lucassen	Mulier Instituut en Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVLO)
Arthur Bennink	TalentNED
Gert Biesta	Maynooth University, University of Edinburgh en Onderwijsraad
Jan Raateland	Stichting ONS
Ilse Wesseling	Proof adviseurs
Henk Bakker	Proof adviseurs
Renate van Dorst	Het Vergeten Kind

Groepsinterview met vertegenwoordigers van POS-leden

Lodewijk Klootwijk	Nederlandse Vereniging van Golfaccommodaties
Patrick Rijnbeek	NL Actief
Teun van Etten	Vereniging Werkgevers in Zwembaden en Zwemscholen (WIZZ)
Paul de Groot	HISWA-RECRON
Piet Jan van Wier	Vereniging Yogascholen Nederland
Peter Kok	Branchevereniging Klimsport
Gudo Cools	Dansondernemers Nederland
Haike Blaauw	Federatie van Nederlandse Ruitersportcentra (FNRS)

Stakeholderbijeenkomsten september 2021

Janneke Aussems	Fontys Hogescholen
Anne Bakker	BuurtSPEELcoach
Johan van Ballegooijen	Monkey Moves
Melissa Berkelmans	Gemeente Arnhem
Stefan Berlijn	ROC Midden Nederland en Provinciale Staten Utrecht
Bert Brinkman	Zelfstandige
Astrid Cevaal	NOC*NSF
Lars Cornelissen	NOC*NSF
Job van Eunen	NOC*NSF
Nangila van Eyck	De Beweeg Service
Hans Gaalesloot	ROC Midden Nederland
Sietske Geerards	Sport Fryslân
Wim van Gelder	Platform Dynamische Schooldag
Marit Gijbers	NOC*NSF
Arjan de Groot	Sportservice Apeldoorn
Fulco van 't Hag	Fulco.org
Remke Halma	Sportservice Apeldoorn
Luna Hobo	SRO Amersfoort
Martine Hoofwijk	KNHB
Ineke Kalkman	Rotterdam Sportsupport
Pim van Kan	Wij Buurtsportcoaches
Kirsten Keij	Schooladviesdienst Wassenaar
Marieke van Keulen	SportUtrecht
Alexander van den Kommer	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Jan de Leeuw	Business School Nederland en SOMT
Jim Lo-A-Njo	Gemeenteraad Groningen
Manon van der Meer	Sportbedrijf Kaag en Braassem
Bram Moorman	Sportbedrijf Arnhem
Jan Raateland	Stichting ONS
Age Scheper	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
Hans Slender	Gemeente Groningen
Eva Stam	SRO Amersfoort
Folkert Steen	Werkgever Sportclubs Den Haag

Johan Steenbergen	Mulier Instituut
Agnes van Suijlekom	Mulier Instituut
Jan-Pieter Tuininga	de sportPedagoog
Roos Verhoeven	Sportbedrijf Arnhem
Frank Vermeulen	Rotterdam Sportsupport
Matthijs Westerbeek	Sportbedrijf Arnhem

Jongerenbijeenkomsten eind 2021

Tien jongeren in een topsporttraject	o.a. voetbal, tennis, basketbal, waterpolo
Zeven jongeren die hun sport recreatief beoefenen	o.a. hockey, handbal, fitness
Twee jongeren in een talententraject	atletiek en voetbal
Ouders van een aantal van de jongeren	

Expert- en stakeholderbijeenkomst december 2021

Anne Bakker	BuurtSPEELcoach
Jorrit Beerens	NBB
Astrid Cevaal	NOC*NSF
Agnes Elling	Mulier Instituut
Marit Gijsbers	NOC*NSF
Ineke Kalkman	Rotterdam Sportsupport
Arend Neuteboom	SRO Amersfoort
Marjan Olfers	Verinorm
Patrick Roel	KNGU en KNVB
Wouter Schols	NIVM
Froukje Smits	Hogeschool Utrecht
Folkert Steen	Werkgever Sportclubs Den Haag
Marieke van Keulen	SportUtrecht
Jens van der Kerk	Gemeente Amsterdam
Nelly Voogt	SRO Amersfoort

Experts commissie eerste fase

Nicolette Schipper-van Veldhoven	Hogeschool Windesheim
Inge de Wolf	Universiteit Maastricht
Ronald Klomp	CIOS Zuidwest-Nederland
Arno de Swart	Hogeschool Windesheim

Expert- en stakeholderbijeenkomst december 2022

Anne Bakker	BuurtSPEELcoach
Anje Boogerd	CSE
Arnold Bronkhorst	Mulier Instituut
Astrid Cevaal	NOC*NSF
Lars Cornelissen	NOC*NSF
Corina van Doodewaard	Hogeschool Windesheim

Esther Helthuis
Ineke Kalkman
Jens van der Kerk
Marieke van Keulen
Johan Steenbergen
Nelly Voogt
Marthe van Voorst-van Beest
Anouk Dijkshoorn

NOC*NSF
Rotterdam Sportsupport
Gemeente Amsterdam
SportUtrecht
Mulier Instituut
SRO Amersfoort
NJI
Mulier Instituut

Bijlage C: Literatuur

- 10voordeleraar en ALO Nederland, 2018:** *Eerstegraadslerarenopleiding Landelijk opleidingsprofiel Leraar Lichamelijke Opvoeding. (2018). Den Haag: 10voordeleraar en ALO Nederland.*
- Anderson, 2013;** Anderson, E. (2013). *19 and the Transformation of Youth Sport. Journal of Sport & Social Issues. 37, 97-111.* <https://doi.org/10.1177/0193723512455925>
- Back et al. 2022:** Back, J., Johnson, U., Svedberg, P., McCall, A., Ivarsson, A. (2022). *Drop-out from team sport among adolescents: A systematic review and meta-analysis of prospective studies. Psychology of Sport and Exercise, 61(July 2022), 102205.* <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2022.102205>
- Bakker en Wesseling, 2023:** Bakker, H., Wesseling, I. (2023). *Evaluatie start en advies vervolg Human Capital Agenda Sport en Bewegen. Rotterdam: Proof adviseurs.*
- Barrio et al., 2021:** Barrio, M. Rato., Ley, C., Schomöller, A., Dumon, D. (2021). *Sport coaching for mental well-being: a systematic literature review. Berlijn: ICSSPE/CIEPSS.*
- Bronkhorst et al., 2018:** Bronkhorst, A., Kerk, J. van der, & Schipper-van Veldhoven, N.H.M.J. (2018). *Een pedagogisch sportklimaat: het realiseren van een positieve clubcultuur. Bussum: Coutinho.*
- Choi et al., 2014:** Choi, H. S., Johnson, B., & Kim, Y. K. (2014). *Children's Development through Sports Competition: Derivative, Adjustive, Generative, and Maladaptive Approaches. Quest, 66(2), 191-202.* <https://doi.org/10.1080/00336297.2013.861757>
- CBS, 2021:** *Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor. (2014-2021). Den Haag: CBS en RIVM.*
- Damen et al., 2002:** Damen, M-L., Haanstra, F., Henrichs, H. (2002). *Een kwarteeuw onderzoek naar kunst- en cultuureducatie in Nederland. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.*
- Deci & Ryan, 2000:** Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, Vol 55(1), 68-78.*
- Elling et al., 2014:** Elling, A., Reijgersberg, N., Hakkers, S. & Koolmees, R. (2014). *Een kwetsbare balans: Talentcoaches en andere CTO-actoren over pedagogisch verantwoorde talentontwikkeling. Utrecht: Mulier Instituut.*
- Elling en Dopheide, 2021:** Elling, A. & Dopheide, M (2021). *Topsportsucces tegen elke prijs? Christen Democratische Verkenningen, zomer 2021.*
- Endedijk et al., 2022:** Endedijk, H. M., Breeman, L. D., van Lissa, C. J., Hendrickx, M. M. H. G., den Boer, L., & Mainhard, T. (2022). *The Teacher's Invisible Hand: A Meta-Analysis of the Relevance of Teacher-Student Relationship Quality for Peer Relationships and the Contribution of Student Behavior. Review of Educational Research, 92(3), 370-412.* <https://doi.org/10.3102/00346543211051428>
- Erikainen et al., 2022:** Erikainen, S., Vincent, B., & Hopkins, A. (2022). *Specific detriment: barriers and opportunities for non-binary inclusive sports in Scotland. Journal of Sport and Social Issues, 46(1), 75-102.* <https://doi.org/10.1177/0193723520962937>
- Eys et al., 2019:** Eys, M., Bruner, M.W., & Martin, L.J. (2019). *The dynamic group environment in sport and exercise, Psychology of Sport & Exercise 42, 40-47.* <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2018.11.001>
- Gerber et al., 2010:** Gerber, R. J., Wilks, T., & Erdie-Lalena, C. (2010). *Developmental milestones: motor development. Pediatrics in review, 31(7), 267-277.* DOI: 10.1542/pir.31-7-267
- Hassan et al., 2017:** Hassan, A.R., Lam, M.H.S., Ku, S., Li, W.H.C., Lee, K.Y., Ho, E., Flynt, S.W, Wong, A.S.W. (2017). *The Reasons of Dropout of Sport in Hong Kong School Athletes. Health Psychology Research, 5(1), 8-13.* DOI: 10.4081/hpr.2017.6766.

- Hermens en Gilsing, 2013:** Hermens, N. & Gilsing, R. (2013). *Sportclubs in de jeugdketen, de mogelijkheden van pedagogische ondersteuning van sportverenigingen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Het Vergeten Kind, 2022:** *Een Klimaat van aandacht (2022)*. Utrecht: Het Vergeten Kind.
- Hilkens et al., 2021:** Hilkens, L., Cruyff, M., Woertman, L., Benjamins, J. & Evers, C. (2021) *Social Media, Body Image and Resistance Training: Creating the Perfect 'Me' with Dietary Supplements, Anabolic Steroids and SARM's*. *Sports Med Open*. Nov 10;7(1):81.DOI: 10.1186/s40798-021-00371-1.
- Horton & Carlile, 2022:** Horton, C., & Carlile, A. (2022). "We Just Think of Her as One of the Girls": Applying a Trans Inclusion Staged Model to the Experiences of Trans Children and Youth in UK Primary and Secondary Schools. *Teachers College Record*, 124(8), 168-191.
- Huiberts et al., 2022:** Huiberts, I., Suijlekom, A. van, Reitsma, M., Elling, A. (2022). *Pedagogisch sportklimaat in het voetbal: vanuit de perspectieven van trainer-coaches, ouders en jeugdsporters*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Huiberts et al., 2022a:** Huiberts, I., Suijlekom, A. van, Reitsma, M., Elling, A. (2022). *Pedagogisch sportklimaat in de gymnsport: vanuit de perspectieven van trainer-coaches, ouders en jeugdsporters*. Utrecht: Mulier Instituut.
- Janssen, 2022:** Janssen, M. (2022). *Bewegen in en om school: essentieel voor de ontwikkeling van onze jeugd*. Utrecht: Academische Uitgeverij Eburon.
- Janelle et al., 2020:** Janelle, C.M., Fawver, B.J. & Beatty, G.F. (2020). *Handbook of Sport Psychology, Fourth Edition: Emotion and Sport Performance*. Hoboken: John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119568124.ch13>
- Jolles, 2021:** Jolles, J. (2021). *De jonge voetballer en zijn ontplooiing*. Zeist: KNVB.
- Jongepier et al., 2010:** Jongepier, N., Struijk, M., & Helm, P. van der (2010). *Pedagogisch handelen in de residentiële zorg, Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat*. *Jeugd en Co Kennis*, 4(1).
- Keegan et al., 2010:** Keegan, R., Spray, C., Harwood, C. & Lavalley, D. (2010). *The Motivational Atmosphere in Youth Sport: Coach, Parent, and Peer Influences on Motivation in Specializing Sport Participants*. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22:1, 87-105. DOI: 10.1080/10413200903421267
- Kerr et al. 2019:** Kerr, G., Battaglia, A. & Stirling, A.E. (2019). *Maltreatment in Youth Sport: A Systemic Issue*, *Psychology. Education Kinesiology Review*. 8(3):237-243 DOI:10.1123/kr.2019-0016
- Kerr et al. 2020:** Kerr, G., Kidd, B. & Donnelly, P. (2020). *One Step Forward, Two Steps Back: The Struggle for Child Protection in Canadian Sport*. *Social Sciences*. 9(5):68. DOI:10.3390/socsci9050068
- KNGU (z.d.):** Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie. (z.d.). *Het pedagogisch ABC voor trainer-coaches, verantwoord omgaan met kinderen in de gymnsport*. Beekbergen: KNGU.
- KNGU (z.d. a):** Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie. (z.d.). *Overzicht KNGU-activiteiten veilig en pedagogisch sportklimaat*. Beekbergen: KNGU.
- KNHB (z.d.):** Koninklijke Nederlandse Hockey Bond. (z.d.). *Visie op de ontwikkeling van hockeyers*. Utrecht: KNHB.
- KNHB 2021:** Koninklijke Nederlandse Hockey Bond. (2021). *Welkom op het hockeyveld*. Utrecht: KNHB.
- KNVB (z.d.):** Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond. (z.d.). *Begeleiden van jeugdspelers, pedagogische uitgangspunten*. Zeist: KNVB.
- Kohl et al., 2012:** Kohl, H.W., Craig C.L., Lambert E.V., Inoue S., Alkandari J.R., Leetongin G. & Kahlmeier, S. (2012). *The pandemic of physical inactivity: global action for public health*. *Lancet*. 380(9838):294-305. DOI: 10.1016/S0140-6736(12)60898-8
- KPMG, 2019:** KPMG (2019). *Brancherapport Sport*. Den Haag: Nederlandse Sportraad.
- Kuijsters-Timmers, 2020:** Kuijsters-Timmers, N., Goedee, J., & Leenders, R. (2020). *Tweet, share, like? De rol van sociaalnetwerksites van sportverenigingen bij de ontwikkeling van het clubgevoel van leden*. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap* 48 (pp. 56-77).

- Kunstfactor, 2012:** Kunstfactor (2012). *Kunstfactor sectorinstituut amateurkunst. (2012). Inhoudelijke richtlijnen kaderopleiding Internationale dans, Werelddans en Urban dansvormen. Utrecht: Kunstfactor.*
- Lafrenière et al., 2008:** Lafrenière, M.K., Jowett, S., Vallerand, R.J., Donahue, E.G. & Lorimer, R. (2008). *Passion in Sport: On the Quality of the Coach Athlete Relationship. Journal of Sport and Exercise Psychology. 30(5), 541–560.* DOI: 10.1123/jsep.30.5.541
- Lucassen et al. 2018:** Lucassen, J.M.H., Roest, J. van der, Brandsema, A., Davids, A., Elling, A., Haar, M. ter, Waardenburg, M. (2018). *Sportverenigingen in Nederland: veerkrachtige verbanden voor sport. Brancherapport sport. Utrecht: Mulier Instituut.*
- Lucassen et al., 2021:** Lucassen, J.M.H., Hoogendam, A., Eldert, P. van (2021) *Toekomstverkenning arbeidsmarkt sport en bewegen. Utrecht: Mulier Instituut.*
- LKCA, 2016:** LKCA (2016), *De kunstprofessional in de actieve cultuurparticipatie. Utrecht: Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst.*
- McSpiritt et al., 2022:** McSpiritt, S., Shortway, K., Mattioli, D., & Garcia, V. (2022). *Gender nonbinary athletes and sport participation: Perspectives of high school coaches and athletic directors. Journal for the Study of Sports and Athletes in Education, 1-24.* <https://doi.org/10.1080/19357397.2022.2101846>
- Meeuwssen, 2020:** Meeuwssen, S. (2020). *Kritiek van de sportieve rede: een filosofische archeologie van de moderne sport. Brussel: VUBPress.*
- Meij, 2011:** Meij, H. (2011). *De basis van opvoeding en ontwikkeling. Utrecht: NJI.*
- Molinero et al., 2009:** Molinero, O., Salguero, A., Alvarez, E. & Márquez, S. (2009). *Reasons for dropout in youth soccer: a comparison with other team sport. European Journal of Human Movement, 2009: 22, 21-30.*
- Netwerk Mediawijsheid, 2021:** Netwerk Mediawijsheid (2021). *Monitor Mediagebruik 7 - 12 jaar. Hilversum: Netwerk Mediawijsheid.*
- Murcia et al., 2008:** Murcia, J.A., Román, M.L., Galindo, C.M., Alonso, N. & González-Cutre, D. (2008). *Peers' influence on exercise enjoyment: a self-determination theory approach. Journal of Sports Science & Medicine. Mar 1;7(1):23-31.*
- Murphy et al. (z.d.):** Murphy, J.J., Woods C.B., Dijk, D. & Seghers, C.B. (z.d.). *Factors and actions to prevent dropout in youth sport: results of a rapid review and expert opinions. Keep Youngsters Involved.*
- NLsportraad, 2018:** Nederlandse Sportraad (2018). *Plezier in bewegen. Den Haag: Nederlandse Sportraad.*
- NLsportraad, 2020:** Nederlandse Sportraad (2020). *Een rondje langs de velden I. Den Haag: Nederlandse Sportraad.*
- NLsportraad, 2021:** Nederlandse Sportraad (2021). *De opstelling op het speelveld. Den Haag: Nederlandse Sportraad.*
- NLsportraad, 2022:** Nederlandse Sportraad (2022). *Jongeren en het zorgen voor hun morgen. Den Haag: Nederlandse Sportraad.*
- NLsportraad 2022a:** Nederlandse Sportraad (2022). *Sport in het systeem, actualisering werkprogramma 2021-2024 van de Nederlandse Sportraad 2023. Den Haag: Nederlandse Sportraad.*
- NOC*NSF 2017:** NOC*NSF (2017). *Kwalificatiestructuur sport 2017. Arnhem: NOC*NSF.*
- NOC*NSF, 2020:** NOC*NSF (2020, 2 november). *NOC*NSF publiceert prevalentieonderzoek Grensoverschrijdend gedrag in de Nederlandse sport. Geraadpleegd op 31 januari 2023, van <https://nocnsf.nl/nieuws/2020/11/nocnsf-publiceert-prevalentieonderzoek-grensoverschrijdend-gedrag-in-de-nederlandse-sport>*
- NOC*NSF 2022:** NOC*NSF (2022). *Jeugdsport plan 2022-2032. Arnhem: NOC*NSF.*
- NOC*NSF 2022a:** NOC*NSF (2022). *Op weg naar een positieve sportcultuur. Arnhem: NOC*NSF.*

- NOS 2022:** NOS (2022, 12 april). *Sport-influencers veroorzaken drang naar onhaalbaar schoonheidsideaal. Geraadpleegd op 31 januari 2021, van <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2424902-sport-influencers-veroorzaken-drang-naar-onhaalbaar-schoonheidsideaal>*
- NRZ, 2020:** Nationale Raad Zwemveiligheid (2020). *Uitvoeringsplan 2021-2024, Veilig opgroeien en meedoen in Nederland waterland. Veenendaal: Nationale Raad Zwemveiligheid.*
- Olfers en van Wijk, 2021:** Olfers, M. & Wijk, A. van (2021). *Ongelijke leggers, een onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag in de gymnsport. Driebergen-Rijsenburg: Verinorm.*
- Onderwijsraad, 2008:** Onderwijsraad (2008), *Een rijk programma voor ieder kind. Den Haag: Onderwijsraad.*
- Pratt et al., 2019:** Pratt M, Ramirez Varela A, Salvo D, Kohl Iii HW, Ding D, *Attacking the pandemic of physical inactivity: what is holding us back? Br J Sports Med. 2019 Nov 8;bjports-2019-101392.*
- Pulles et al., 2020:** Pulles, I., Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P., Poel, H. van der (2020). *Monitor Sportakkoord 'Sport Verenigt Nederland', van akkoord naar uitvoering: voortgangsrapportage november 2020. Utrecht: Mulier Instituut.*
- Raad voor Cultuur, 2017:** Raad voor Cultuur (2017), *Advies Agenda Cultuur 2017-2020. Den Haag: Raad voor Cultuur.*
- Reitsma et al., 2021:** Reitsma, M., Alberts, A., & Elling, A. (2021). *Verenigingsbestuurders en ouders over een pedagogisch sportklimaat. Utrecht: Mulier Instituut.*
- Reitsma et al., 2021:** Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P., Pulles, I., Poel, H. van der (2021). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'. De zes pijlers gepeild. Voortgangsrapportage juni 2021. Utrecht: Mulier Instituut.*
- Romijn en Van Kalmthout, 2018:** Romijn, D. en Kalmthout, J. van (2018). *VSK monitor 2018: voortgangsrapportage Actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'. Utrecht: Mulier Instituut.*
- RTL nieuws 2022:** RTL nieuws (2022, 28 maart). *Onderzoek: gebruik social media leidt tot minder levensvreugde bij tieners. Geraadpleegd op 31 januari 2023, van <https://www.rtlnieuws.nl/tech/artikel/5298096/sociale-media-onderzoek-levensvreugde-tieners-lager>*
- RTL Nieuws 2020:** RTL nieuws (2020, 28 februari). *Jeugd kan geen kampioen meer worden: deze coach staat er 100 procent achter. Geraadpleegd op 31 januari 2023, van <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5037171/knvb-voetbal-jeugd-kampioen-winnen-afschaffen-ranglijst>*
- Rugby Nederland, 2022:** Rugby Nederland (2022). *Aangepaste spelregels jeugd 2022-2023. Amsterdam: Rugby Nederland.*
- Schipper-van Veldhoven en Boks, 2014:** Schipper-van Veldhoven, N. & Boks, A. (2014). *Laat ons lekker sporten. Kinderen onderzoeken gedrag van ouders langs de kant (...). Deventer: Dam uitgeverij.*
- Schipper-van Veldhoven, 2016:** Schipper-van Veldhoven, N. (2016). *Sport en lichamelijke opvoeding in pedagogisch perspectief, een gouden kans. Zwolle: Hogeschool Windesheim.*
- Schipper-van Veldhoven et al., 2021:** Schipper-van Veldhoven, N., Bronkhorst, A., Hofenk, H. & Greeff, M.J.W. van. (2021). *Onderzoeksrapportage Kids first: towards a pedagogical sports climate. Zwolle: Hogeschool Windesheim.*
- Slot-Heijs et al., 2021:** Slot-Heijs, J., Vrieswijk, S., en Lucassen, J.M.H. *Bewegingsonderwijs en sport in het primair onderwijs 2021: 2-meting. Utrecht: Mulier Instituut.*
- Smits et al 2020:** Smits, F., Jacobs, F. & Knoppers, A. (2020). *Using a multilevel model to critically examine the grooming process of emotional abusive practices in women's artistic gymnastics. Milton Park: Routledge. DOI:10.4324/9781003007005-12*

- Smits et al 2022:** Smits, F., Jacobs, F. & Knoppers, A. (2022). "Can You Deny Her That?" *Processes of Governmentality and Socialization of Parents in Elite Women's Gymnastics. Frontiers in Psychology*. 13:829352. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.829352.
- Sport en Strategie 2021:** Sport en Strategie (2021, 1 april). *Amsterdam stelt harde eisen aan clubs voor veilig sportklimaat. Geraadpleegd op 31 januari 2023, van <https://www.sportenstrategie.nl/overheid/amsterdam-stelt-harde-eisen-aan-clubs-voor-veilig-sportklimaat/>*
- Stodter et al., 2021:** Stodter, A., Cope, E. & Townsend, R.C. (2021). *Reflective conversations as a basis for sport coaches' learning: a theory-informed pedagogic design for educating reflective practitioners. Professional Development in Education*. 47(1). <https://doi.org/10.1080/19415257.2021.1902836>
- Stuij et al., 2011:** Stuij, M., Wisse, E., Mossel, G. van, Lucassen, J.M.H., & Dool, R. van den (2011). *School, bewegen en sport: onderzoek naar relaties tussen de school(omgeving) en het beweeg- en sportgedrag van leerlingen. Nieuwegein: Arko Sports Media.*
- SWN et al., 2019:** Sociaal Werk Nederland, Hogeschool van Amsterdam & Nederlands Jeugdinstituut (2019). *Infographic Jongerenwerk. Utrecht: Sociaal Werk Nederland.*
- Tinning, 2008:** Tinning, R. (2008). *Pedagogy, Sport Pedagogy, and the Field of Kinesiology. Quest*, 60(3), pp. 405-424. DOI:10.1080/00336297.2008.10483589
- Trouw 2018:** Trouw (2018, 26 februari). *De succesformule van Noorwegen, het succesvolste land ooit op de Winterspelen. Geraadpleegd op 31 januari 2023, van <https://www.trouw.nl/nieuws/de-succesformule-van-noorwegen-het-succesvolste-land-ooit-op-de-winterspelen~b90e38f7/#:~:text=Hagenstuen%20kon%20juichen%20voor%20veertien,hoofd%20van%20de%20Noorse%20supporters.>*
- Ullrich-French & Smith, 2006:** Ullrich-French, S. & Smith, A.L. (2006). *Perceptions of relationships with parents and peers in youth sport: Independent and combined prediction of motivational outcomes. Psychology of Sport and Exercise*, 7(2), 193-214.
- Ullrich-French & Smith, 2009:** Ullrich-French, S. & Smith, A.L. (2009). *Social and motivational predictors of continued youth sport participation. Psychology of Sport and Exercise*, 10(1), 87-95. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2008.06.007>
- Van Amsterdam et al., 2012:** Amsterdam, N. van, Knoppers, A., Claringbould, I. & Jongmans, M. (2012) *A picture is worth a thousand words: constructing (non-) athletic bodies. Journal of Youth Studies*, 15:3, 293-309. DOI: 10.1080/13676261.2011.643233
- Van Doodewaard, 2022:** Doodewaard, C. van (2022). *'Paradoxes of inclusive teaching practices and the beautiful between'. Zeist: Jan Luiting Fonds.*
- Van Groeningen, 2015:** Groeningen, H. van (2015), *Factsheet: sportuitval en sportparticipatie van jeugdigen in de sport. Ede: Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB).*
- Van Suijlekom et al., 2022:** Suijlekom, A. van, Steenbergen, J., Venneker, E. (2022) *Sportplezier voorop: een kwalitatief onderzoek naar spelregelaanpassingen in de jeugdsport. Utrecht: Mulier Instituut.*
- Van Yperen et al., 2022:** Yperen, N.W. van, Jonker, L. & Verbeek, J. (2022). *Predicting Dropout From Organized Football: A Prospective 4-Year Study Among Adolescent and Young Adult Football Players. Frontiers in Sports and Active Living*. 3:752884. DOI: 10.3389/fspor.2021.752884

Volkskrant 2019: Volkskrant (2019, 15 februari). *Pure sportiviteit boven geld: de 'niet-geheime' geheimen van wintersportkampioen Noorwegen. Geraadpleegd op 31 januari 2023, van <https://www.volkskrant.nl/sport/pure-sportiviteit-boven-geld-de-niet-geheime-geheimen-van-wintersportkampioen-noorwegen~b308f0ea/#:~:text=SportNoorwegen-,Pure%20sportiviteit%20boven%20geld%3A%20de%20%27niet%2D,geheime%27%20geheimen%20van%20wintersportkampioen%20Noorwegen&text=Noorwegen%20won%20op%20de%20Winterspelen,winnen%20is%20iets%20voor%20later.>*

VWS, NOC*NSF, VSG, 2019: VWS, NOC*NSF, VSG (2019), *Nationaal Sportakkoord. Den Haag: ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).*

VWS, NOC*NSF, VSG & POS, 2022: VWS, NOC*NSF, VSG & POS (2022), *Hoofdlijnen Sportakkoord II sport versterkt. Den Haag: ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).*

VWS 2022: VWS (2022, 21 november). *Kamerbrief over sportstelsel en sportbeleid vanaf 2023. Geraadpleegd op 31 januari 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/11/21/kamerbrief-over-sportstelsel-en-sportbeleid-vanaf-2023>*

Wen en Wu, 2012: Wen, C.P., Wu, X. *Stressing harms of physical inactivity to promote exercise. Lancet. 2012 Jul 21;380(9838):192-3.*

Wiltshire et al., 2017: Wiltshire, G., Lee, J. & Evans, J. (2017). 'You don't want to stand out as the bigger one': exploring how PE and school sport participation is influenced by pupils and their peers. *Physical Education and Sport Pedagogy, 22:5, 548-561.* DOI: 10.1080/17408989.2017.1294673

Colofon

Het advies is voorbereid door de Commissie Pedagogisch klimaat in de sport, bestaande uit de volgende leden:

-
- Farid Gamej, voorzitter
-
- Meryem Kilic-Karaaslan en Michael van Praag, raadsleden
-
- Berna Güroğlu, Annelies Knoppers, Ron Scholte en Michiel Westenberg, adviseurs
-
- Tessa van der Velden en Annet Tiessen-Raaphorst, secretariaat NLsportraad

Dit is een uitgave van de Nederlandse Sportraad

De Nederlandse Sportraad (NLsportraad) is een onafhankelijk adviescollege dat zich richt op het versterken van de betekenis van topsport, breedtesport en bewegen voor de samenleving. De NLsportraad geeft adviezen over zowel sportspecifieke thema's als de relatie tussen sport en andere beleidsterreinen. Adviezen ontwikkelt de raad op transparante wijze samen met experts en ervaringsdeskundigen. Adviezen van de NLsportraad zijn vernieuwend, relevant, onderbouwd door onderzoek en uitvoerbaar.

www.nederlandse-sportraad.nl

Maart 2023 | NLsportraad 2023-02

Fotografie: Hollandse Hoogte

Vormgeving: Things To Make And Do

